

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2021

Mária Motyková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Mária Motyková

**Humanitárna diplomacia Európskej únie
v konflikte v Sýrii**

Bakalářská práce

Praha 2021

Autor práce: **Mária Motyková**

Vedoucí práce: **Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2021

Bibliografický záznam

MOTYKOVÁ, Mária. *Humanitárna diplomacia Európskej únie v konflikte v Sýrii*. Praha, 2021. 46 s. Bakalárska práca (Bc) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Institut mezinárodných štúdií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Rozsah práce: 94 051 znakov

Abstrakt

Predkladaná bakalárska práca je prípadovou štúdiou (prípacom v prípade), ktorá sa zameriava na tematiku humanitárnej diplomacie (HD) a na jej skúmanie na prípade Európskej únie a vybraných príkladoch zahraničnopolitickej reakcie EÚ na občiansku vojnu v Sýrii. Práca pozostáva z troch častí a vychádza z relevantnej odbornej literatúry, ako aj oficiálnych dokumentov a webových stránok EÚ. Nakoľko v súčasnosti neexistuje jednotná definícia HD, je prvá časť práce venovaná vymedzeniu tohto pojmu, ako aj priblíženiu základných humanitárnych princípov. Následne sú v práci skúmané tieto výskumné otázky: “Ako možno definovať HD EÚ? Aký je vzťah medzi humanitárnou pomocou a zahraničnou politikou EÚ (vzhľadom na nezávislosť humanitárnej činnosti od politických, hospodárskych, vojenských či iných cieľov)? Aká bola HD EÚ v rámci zahraničnopolitickej reakcie na konflikt v Sýrii?” Druhá časť práce sa zaoberá humanitárnou pomocou EÚ, jej vývojom a vzťahom k zahraničnej politike EÚ a na základe poznatkov z prvej časti práce navrhuje definíciu HD EÚ a jej základných pilierov. Tretia časť práce následne skúma vybrané relevantné dokumenty (stratégie, závery Rady a vyhlásenia vysokej predstaviteľky Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku; v časovom období od roku 2013 - 2017) vo vzťahu k navrhnutým pilierom HD a dvom udalostiam konfliktu, ktoré boli závažným porušením medzinárodného humanitárneho práva (chemický útok v Ghouta v roku 2013; obliehanie Aleppa v roku 2016).

Klíčová slova

humanitárna diplomacia, Európska únia, občianska vojna v Sýrii, medzinárodné humanitárne právo, zahraničná politika

Abstract

This bachelor thesis is a case study (case within a case) that focuses on humanitarian diplomacy (HD) and its analysis on the case of European Union and selected examples of EU foreign policy response to the civil war in Syria. It consists of three parts and is based on relevant academic literature as well as on official EU documents and websites. As currently no unified definition of HD exists, the first part is dedicated to elaboration of HD definition and description of basic humanitarian principles. Subsequently, following research questions are examined: “How can we define EU HD? What is the relation between humanitarian aid and EU foreign policy (given the independence of humanitarian action from political, economic, military or other objectives)? How was EU HD in the context of its foreign policy to the conflict in Syria?” Second part of the bachelor thesis examines EU humanitarian aid, its development and relation to EU foreign policy and based on findings from the first part a definition of EU humanitarian diplomacy and its basic pillars is proposed. Third part of this bachelor thesis then analyses selected relevant documents (strategies, Council conclusions and statements of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy; in the period of 2013 - 2017) in relation to proposed HD pillars and two events of the conflict that constituted a serious violation of international humanitarian law (chemical attack in Ghouta in 2013; Aleppo siege in 2016).

Keywords

humanitarian diplomacy, European Union, civil war in Syria, international humanitarian law, foreign policy

Title

European Union humanitarian diplomacy in Syrian conflict

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4. května 2021

Mária Motyková

Poděkování

Na tomto mieste by som rada poďakovala svojej vedúcej práce, Mgr. Eliške Tomalovej, Ph.D., za veľmi prínosné rady, usmernenie a ochotu. Veľká vďaka patrí taktiež mojej rodine a priateľom za ich podporu a za to, pri mne stáli vždy, keď som to najviac potrebovala.

V neposlednom rade chcem poďakovať všetkým, ktorí sa zasadujú za dosiahnutie mieru v Sýrii, pomáhajú ľuďom v núdzi a nestrácajú nádej ani po dlhých rokoch utrpenia a nespravodlivosti.

Institut mezinárodních studií
TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Mária Motyková

E-mail:

66070514@fsv.cuni.cz

Studijní obor:

Teritoriální studia (MTSK)

Semestr a školní rok zahájení práce:

2019/2020, letný semestr

Semestr a školní rok ukončení práce:

2020/2021, letný semestr

Vedoucí bakalářského semináře:

doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Vedoucí práce:

Mgr. Eliška Tomalová, Ph.D.

Název práce:

Humanitárna diplomacia Európskej únie v konflikte v Sýrii

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Práce sa zaoberá analýzou humanitárnej diplomacie Európskej únie a jej príkladov v kontexte zahraničnopolitickej reakcie EÚ na občiansku vojnu v Sýrii. Prvá časť práce je venovaná vymedzeniu pojmu humanitárna diplomacia a priblíženiu základných princípov humanitárnej pomoci a medzinárodného humanitárneho práva, z ktorých vychádza. Druhá časť práce skúma humanitárnu pomoc EÚ, vzťah humanitárnej pomoci a zahraničnej politiky EÚ, na základe čoho je následne navrhnutá definícia humanitárnej diplomacie EÚ a jej základných pilierov. V tretej časti je humanitárna diplomacia EÚ skúmaná na vybraných príkladoch oficiálnych dokumentov EÚ relevantných ku konfliktu v Sýrii (stratégie, závery Rady a vyhlásenia vysokej predstaviteľky EÚ), pričom je pozornosť venovaná primárne časovému obdobiu 2013 - 2017. Práca je jednopřípadovou štúdiou (resp. prípadom v prípade) s charakterom exploratívnej prípadovej štúdie.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Možno charakterizovať niekoľko faktorov, ktoré boli dôvodom zmien a úprav v procese tvorby práce. V prvom rade sa jedná o hlbšie pochopenie samotného konceptu humanitárnej diplomacie v procese skúmania, z ktorého vyplynulo prehodnotenie relevantných prioritných aspektov, ktoré by viedli k naplneniu cieľov práce. Druhým podstatným faktorom, bolo zistenie nedostatočnej miery existujúcich zdrojov o fenoméne humanitárnej diplomacie EÚ ako takom. Z toho dôvodu bolo pred samotným analyzovaním praktík HD EÚ v sýrskom konflikte potrebné venovať viac pozornosti analýze a definovaniu HD EÚ. Tretím faktorom bolo výraznejšie uvedomenie si limitov (obmedzený rozsah, čas, dostupnosť zdrojov) vo vzťahu ku komplexnosti tematiky, (aj) z čoho vyplývala zmena pôvodne plánovaného časového rámca a zameranie sa na určitú časť opatrení, ktoré EÚ podnikla.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Zoznam použitých skratiek

Úvod

1. Vymedzenie pojmu humanitárna diplomacia

1.1. Humanitárna pomoc a medzinárodné humanitárne právo

1.2. Vývoj a chápanie diplomacie

1.3. Definície HD

1.3.1. Príklad HD humanitárneho aktéra

1.4. Zahraničná politika a súvislosť HD s ľudskou bezpečnosťou a R2P

1.5. Zhrnutie

2. Humanitárna diplomacia EÚ

2.1. Legislatívny rámec a vývoj humanitárnej pomoci EÚ

2.2. Vzťah humanitárnej pomoci a zahraničnej politiky

2.3. Finančná podpora humanitárnych projektov

2.4. Zhrnutie

- 3. HD EÚ v konflikte v Sýrii
 - 3.1. Stručný kontext konfliktu a prvotná reakcia EÚ
 - 3.2. Príklady HD EÚ v Sýrii v rokoch 2013 -2017
 - 3.2.1. Strategické dokumenty
 - 3.2.1.1. Smerom ku komplexnému prístupu EÚ ku kríze v Sýrii
 - 3.2.1.2. Prvky regionálnej stratégie EÚ pre Sýriu a Irak, ako aj pre hrozbu, ktorú predstavuje Dá'iš
 - 3.2.1.3. Stratégia EÚ pre Sýriu
 - 3.2.2. Závery Rady
 - 3.2.3. Vyjadrenia vysokej predstaviteľky Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku
 - 3.3. Zhrnutie

Záver

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

SMITH, Hazel a Larry MINEAR, ed. *Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft*. United Nations University Press, 2007. ISBN 978-92-808-1134-6.

DE LAURI, Antonio, ed. *Humanitarianism: Keywords*. Leiden, The Netherlands: Brill, 2020. ISBN: 978-90-04-43114-0. Dostupné z <https://doi.org/10.1163/9789004431140>

GINTY, Roger Mac a Jenny H. PETERSON. *The Routledge Companion to Humanitarian Action* [online]. Taylor & Francis Group, 2015 [cit. 2021-5-4]. ISBN 9781135013936. Dostupné z: <https://search.proquest.com/legacydocview/EBC/1987310?accountid=15618>.

CONSTANTINOU, Costas M., Pauline KERR a Paul SHARP. *The SAGE Handbook of Diplomacy* [online]. London : SAGE Publications Ltd, 2016. ISBN 9781446298565. Dostupné z: doi:10.4135/9781473957930

BERG-SCHLOSSER, Dirk, Bertrand BADIE a Leonardo MORLINO. *The Sage handbook of political science*. Thousand Oaks: SAGE, 2020. ISBN 9781526459558.

RÉGNIER, Philippe. The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition. *International Review of the Red Cross* [online]. 2011, 93(884), 1211-1237 [cit. 2021-5-3]. ISSN 1816-3831. Dostupné z: doi:10.1017/S1816383112000574

TURUNEN, Salla. Humanitarian Diplomatic Practices. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2020, 15(4), 459–487. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1163/1871191X-BJA10008>

VEUTHEY, Michel. Humanitarian Diplomacy : Saving it When it is Most Needed. in : Alexandre VAUTRAVERS & Yvita FOX (Eds.) *Humanitarian Space*. Webster University Geneva 16th Humanitarian Conference. Geneva, Webster University, 2012, pp.195-208. Dostupné z <http://www.missionorderofmalta.org/docs/Humanitarian-Diplomacy-saving-it-when-it-is-most-needed.pdf>

TURKMANI, Rim a Mustafa HAID. The role of the EU in the Syrian conflict. *Security in transition* [online]. 2016 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: http://www.securityintransition.org/wp-content/uploads/2016/02/WP05_Syria_FinalEditedVersion.pdf

Spoločné oznámenia Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Smerom ku komplexnému prístupu EÚ ku kríze v Sýrii. *Európska Komisia* [online]. Brusel, 2013 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013JC0022&from=EN>

SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Prvky stratégie EÚ pre Sýriu. *EUR-Lex* [online]. Brusel, 2017 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52017JC0011>

Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP). *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2009 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52009XG1215%2801%29>

Spoločné vyhlásenie Rady a zástupcov vlád členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, Európskeho parlamentu a Európskej komisie (2008/C 25/01): EURÓPSKY KONSENZUS O HUMANITÁRNEJ POMOCI. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2008 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A42008X0130%2801%29#ntr21-C_2008025SK.01000101-E0021

Rada prijala stratégiu EÚ pre Sýriu. *Európska rada. Rada Európskej únie*. [online]. 2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2017/04/03/fac-conclusions-syria/>

IFRC and Humanitarian Diplomacy: Address by Bekele Geleta, Secretary General, at the Moscow Diplomatic Academy, in Moscow. IFRC. 2009 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.ifrc.org/en/news-and-media/opinions-and-positions/speeches/2009/ifrc-and-humanitarian-diplomacy/>

YACCOUBIAN, Mona. Syria Timeline: Since the Uprising Against Assad. *The United States Institute of Peace* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.usip.org/syria-timeline-uprising-against-assad>

Humanitarian aid. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid_en

Podpis študenta a datum

21. 4. 2021

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

Zoznam použitých skratiek	
Úvod	1
1. Vymedzenie pojmu humanitárna diplomacia ..	4
1.1. Humanitárna pomoc a medzinárodné humanitárne právo	5
1.2. Vývoj a chápanie diplomacie	6
1.3. Definície HD	8
1.3.1. Príklad HD humanitárneho aktéra	11
1.4. Zahraničná politika a súvislosť HD s ľudskou bezpečnosťou a R2P	12
1.5. Zhrnutie	14
2. Humanitárna diplomacia EÚ	16
2.1. Legislatívny rámec a vývoj humanitárnej pomoci EÚ.....	16
2.2. Vzťah humanitárnej pomoci a zahraničnej politiky	19
2.3. Finančná podpora humanitárnych projektov	22
2.4. Zhrnutie	23
3. HD EÚ v konflikte v Sýrii	24
3.1. Stručný kontext konfliktu a prvotná reakcia EÚ	25
3.2. Príklady HD EÚ v Sýrii v rokoch 2013 -2017	27
3.2.1. Strategické dokumenty	28
3.2.1.1. Smerom ku komplexnému prístupu EÚ ku kríze v Sýrii	28
3.2.1.2. Prvky regionálnej stratégie EÚ pre Sýriu a Irak, ako aj pre hrozbu, ktorú predstavuje Dá'iš	29
3.2.1.3. Stratégia EÚ pre Sýriu	31
3.2.2. Závery Rady	32
3.2.3. Vyjadrenia vysokej predstaviteľky Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku..	33
3.3. Zhrnutie	35
Záver	36

Summary	38
Zoznam použitej literatúry	40

Zoznam použitých skratiek

- HD - Humanitárna diplomacia
- EÚ - Európska únia
- HP - Humanitárna pomoc
- MHP - Medzinárodné humanitárne právo
- OSN - Organizácia spojených národov
- BR OSN - Bezpečnostná rada Organizácie spojených národov
- EK - Európska komisia
- VP - Vysoký/á predstaviteľ/ka Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku
- ZFEÚ - Zmluva o fungovaní Európskej únie
- DG ECHO - Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations
- EEAS - European External Action Service
- UN OCHA - United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
- IFRC - International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
- ICRC - International Committee of the Red Cross
- R2P - Responsibility to protect
- GHD - Good Humanitarian Donorship
- DG BUDG - Directorate-General for Budget
- DG DEVCO - Directorate-General for International Cooperation and Development
- DG INTPA - Directorate-General for International Partnerships
- MFF - Multiannual Financial Framework
- HIPs - Humanitarian Implementation Plans
- ENPI - European Neighbourhood Partnership Instrument
- ICC - International Criminal Court
- ISIS - Islamic State of Iraq and Syria
- IICI Syria - Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic

Úvod

Ozbrojené konflikty, prírodné katastrofy či mnohé ďalšie faktory každoročne dostávajú enormné množstvo ľudí do nepriaznivých životných situácií, v ktorých sú nútení čeliť širokej škále výziev ako je priame ohrozenie života, hrubé porušovanie ľudských práv, vysídlenie, nedostatok/absencia potravy či znemožnený prístup k vzdelávaniu. Vzhľadom na vzájomnú prepojenosť súčasného sveta a nevyhnutnú spoluprácu všetkých zainteresovaných strán v poskytovaní humanitárnej asistencie sa čoraz dôležitejším prostriedkom stáva tzv. humanitárna diplomacia (ďalej len HD), ktorej praktiky sú využívané ako na vysokej politickej úrovni, tak aj v každodennej činnosti humanitárnych pracovníkov. HD môžeme definovať aj ako “nástroj pre humanitárnych aktérov za účelom vytvorenia humanitárneho priestoru; získavania zdrojov potrebných na humanitárnu pomoc; mediácie medzi humanitárnymi princípmi, ideálmi a skutočnou realitou v praxi; a budovaním partnerstiev nevyhnutných pre humanitárnu intervenciu”.¹ Nakoľko sú jej praktiky závislé od kontextu konkrétneho aktéra a krízy, do súčasnosti pretrvávajú rozdiely vo vnímaní a definovaní tohto konceptu. Možno konštatovať, že hoci je v praxi nevyhnutná a vo veľkej miere využívaná širokou škálou aktérov, na akademickej pôde tomuto fenoménu dlhodobo nebola venovaná špeciálna pozornosť. To platí aj v prípade HD Európskej únie - globálneho aktéra založeného princípoch slobody, demokracie, ľudských práv a právneho štátu. Napriek skutočnosti, že HD praktizuje, spolu so svojimi členskými štátmi predstavuje jedného z popredných donorov humanitárnej pomoci² a aktívne sa podieľa na iniciatívach na podporu dodržiavania ľudských práv, neexistuje oficiálna definícia HD EÚ.

Keďže si súčasné komplexné humanitárne krízy vyžadujú komplexné reakcie a mechanizmy založené na zdieľanej zodpovednosti, predpokladá zlepšovanie HD zvýšenie efektivity humanitárnej činnosti, ktorá je potrebná pre všetky zúčastnené strany procesu (donorov, poskytovateľov a príjemcov pomoci), vrátane EÚ. Hoci si riešenie príčin humanitárnych kríz si poväčšine³ vyžaduje politické riešenie, HD - aj napriek svojej nevyhnutnej nezávislosti od politických (a iných) cieľov - zohráva v reakcii na krízu dôležitú rolu, nakoľko priamo vyplýva na záchranu životov obetí a zmiernenie ich utrpenia. V tomto zmysle miera jej úspešnosti výrazne ovplyvňuje ďalší budúci rozvoj krízou postihnutého štátu a spoločnosti.

Napriek skutočnosti, že oficiálna definícia HD EÚ neexistuje, zmieňuje sa tento pojem v oficiálnych dokumentoch Únie opakovane. Cieľom predkladanej bakalárskej práce je bližšia špecifikácia definície

¹ TURUNEN, Salla. Humanitarian Diplomatic Practices. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2020, 15 (4), 459–487. Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/1871191X-BJA10008>, str. 480

² European Commission's Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *Reliefweb. OCHA Services*. [online]. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/organization/echo#organization-details>

³ V prípade, že sa nejedná o prírodnú katastrofu.

HD EÚ a jej následné skúmanie na príklade zahraničnopolitickej reakcie Únie na konflikt v Sýrii. Nakoľko neexistuje jednotná definícia HD ako takej, práca sa prvotne zaoberá vymedzením tohto pojmu; na základe čoho sú následne skúmané dané výskumné otázky: “Ako možno definovať HD EÚ? Aký je vzťah medzi humanitárnou pomocou a zahraničnou politikou EÚ (vzhľadom na nezávislosť humanitárnej činnosti od politických, hospodárskych, vojenských či iných cieľov)? Aká bola HD EÚ v rámci zahraničnopolitickej reakcie na konflikt v Sýrii?”

Predkladaná práca predstavuje jednopřípadovú štúdiu, resp. prípad v prípade. Případovú štúdiu, ktorá sa zameriava na pochopenie dynamiky prítomnej v rámci určitého usporiadania⁴, charakterizuje Robert K. Yin ako hĺbkové empirické skúmanie súčasného javu v kontexte reálneho života, obzvlášť ak hranice medzi daným javom a kontextom nie sú úplne zjavné⁵. Práca má charakter exploratívnej prípadovej štúdia, ktorá je ako jeden z typov prípadových štúdií využívaná v prípade hľadania odpovede na predpokladané príčinné vzťahy, či štruktúry, ako aj pri vytváraní hypotéz a teórií. Častokrát slúži taktiež ako prvý krok, základ pre rozsiahlejší a presnejšie ciele výskum.⁶

V tomto zmysle a vo vzťahu ku komplexnosti zvolenej tematiky a obmedzenému rozsahu práce sa v rámci skúmania HD EÚ v konflikte v Sýrii jedná o určitý ilustračný príklad/základ, ktorý predstavuje priestor pre ďalšie skúmanie a hlbšiu analýzu. Príklad konfliktu v Sýrii bol v práci zvolený obzvlášť kvôli katastrofickému rozsahu humanitárnej krízy spôsobenej konfliktom a vzhľadom na kvantitu podpory humanitárnej asistencie, ktorú EÚ poskytla a poskytuje. Na margo toho možno citovať oznámenie “Smerom ku komplexnému prístupu EÚ ku kríze v Sýrii” z roku 2013: “Situácia v Sýrii je najdramatickejšou humanitárnou situáciou, pred akou dnes svet stojí. EÚ má z humanitného a morálneho hľadiska povinnosť pomôcť ľuďom v núdzi. Komisia a vysoká predstaviteľka sa preto zaviazali k uvoľneniu významného balíka pomoci”⁷. Podľa údajov DG ECHO Únia od začiatku konfliktu v roku 2011 až do súčasnosti mobilizovala vyše 24 miliárd eur na pomoc ľuďom v núdzi v Sýrii a v okolitých krajinách⁸; pričom sa efektívne riešenie humanitárnych potrieb najzraniteľnejších obyvateľov Sýrie stalo jedným zo šiestich strategických cieľov Stratégie EÚ pre Sýriu (2017).⁹

Nakoľko občianska vojna v Sýrii trvá už vyše 10 rokov a jedná sa o jeden z najkrvavejších a najkomplexnejších konfliktov od druhej svetovej vojny, nie je možné podrobne priblížiť a analyzovať

⁴ EISENHARDT, Kathleen M. Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review* [online]. 1989, 14(4), 532-550 [cit. 2021-5-3]. ISSN 03637425. Dostupné z: doi:10.5465/AMR.1989.4308385, str. 534

⁵ YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4th ed. Los Angeles: Sage, c2009. Applied social research methods series, vol. 5. ISBN 978-1-4129-6099-1., str. 18

⁶ MAREŠ, Jiří. Tvorba prípadových štúdií pro výskumné účely. *Pedagogika*. 2015, 65(2), s. 113–142. [cit. 2021-04-17], str. 121

⁷ SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV: SMEROM KU KOMPLEXNÉMU PRÍSTUPU EÚ KU KRÍZE V SÝRII. *EUR-Lex* [online]. 2013 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013JC0022&from=EN>, str 15

⁸ Syria. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/where/middle-east/syria_en

⁹ Council adopts EU strategy on Syria. *European Council* [online]. 2017 [cit. 2020-12-06]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/03/fac-conclusions-syria/>

všetky dôležité udalosti a opatrenia v rozsahu tejto práce. Z tohto dôvodu sa práca zameriava na príklady opatrení vo vymedzenom časovom rámci (2013 - 2017), pričom bolo toto obdobie zvolené na základe prijatých strategických dokumentov zo strany EÚ. Menovite sú to: (1) Spoločné oznámenie Európskej komisie (ďalej len EK) a Vysokej predstaviteľky EÚ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku (ďalej len VP): “Smerom ku komplexnému prístupu EÚ ku kríze v Sýrii” v roku 2013; (2) Spoločné oznámenie EK a VP: “Prvky regionálnej stratégie EÚ pre Sýriu a Irak, ako aj pre hrozbu, ktorú predstavuje Dá’iš” v roku 2015; a (3) Spoločné oznámenie EK a VP: “Prvky stratégie EÚ pre Sýriu” (spolu s na neho nadväzujúcimi závermi Rady) v roku 2017. Nakoľko však bola HD praktizovaná od začiatku konfliktu, sú okrajovo spomínané aj relevantné informácie mimo stanovený časový rámec.

Práca pozostáva z troch častí. Prvá časť práce predstavuje teoretický základ a venuje sa vymedzeniu pojmu “humanitárna diplomacia” na základe odbornej literatúry a článkov relevantných autorov. Zároveň stručne približuje základné princípy humanitárnej pomoci a medzinárodného humanitárneho práva; ako aj príklad HD Medzinárodného hnutia Červeného kríža a Červeného polmesiaca (ďalej len IFRC), ktorý je kľúčovým globálnym humanitárnym aktérom a priekopníkom HD, z ktorého vychádza a na ktorého odkazuje väčšina autorov venujúcich sa tematike HD. Druhá časť a tretia časť práce sú empirického charakteru. V druhej časti je dôraz kladený na skúmanie vývoja humanitárnej pomoci Európskej únie a vzťahu medzi humanitárnou pomocou a zahraničnou politikou EÚ; na základe čoho je konkretizovaná definícia a rámec HD EÚ. Tretia časť práce sa následne zameriava na priblíženie HD EÚ v konflikte Sýrii, a to prostredníctvom vybraných kategórií dokumentov/opatrení vo vzťahu k definícii HD EÚ (z druhej časti práce) a k dvom kľúčovým udalostiam konfliktu, ktoré predstavovali hrubé porušenie medzinárodného humanitárneho práva (chemický útok v Ghouta v roku 2013; obliehanie Aleppa v roku 2016).

Práca čerpá z primárnych, aj sekundárnych zdrojov. Prvá (teoretická) časť práce vychádza primárne z odbornej literatúry a článkov relevantných autorov ako sú Larry Minear a Hazel Smith, Philippe Régnier, Geoffrey Wiseman, Antonio De Lauri, Salla Turunen a ďalší; ako aj z informácií uvedených na webových stránkach medzinárodných organizácií ako OSN, či ICRC (a Slovenský Červený kríž). V druhej a tretej (empirickej) časti práce vychádza autorka predovšetkým z oficiálnych dokumentov Únie, ktoré sú relevantné k tematike humanitárnej pomoci a zahraničnej politiky (tj. zakladajúce zmluvy, usmernenia, nariadenia, oznámenia Európskej komisie, atď.) a z informácií získaných na oficiálnych webových stránkach EÚ inštitúcií. V rámci tretej časti sa následne jedná o oficiálne dokumenty EÚ relevantné ku konfliktu v Sýrii; pričom autorka čerpá aj z relevantných článkov (z United States Institute of Peace, Encyklopedie migrace, Reuters, Politico) a dát (zo Syrian Observatory for Human Rights a UN OCHA).

1 . Vymedzenie pojmu humanitárna diplomacia

Hoci korene HD v súvislosti s históriou humanitárnej pomoci siahajú až do 19. storočia¹⁰, do súčasnosti neexistuje jednotná definícia uznávaná medzinárodným spoločenstvom. Raison d'être HD vychádza z úsilia humanitárnych aktérov o prístup k obetiam v každom čase (na medzinárodnej, národnej i lokálnej úrovni); možno však konštatovať rozdiely vo vnímaní či používaní daného pojmu v závislosti na širokej škále aktérov, ktorí ju praktikuju.¹¹ Nakoľko HD vychádza z konceptov humanitarizmu a diplomacie zároveň, jej definícia nie je úplne zhodná s definíciou klasickej diplomacie praktizovanej národnými štátmi či medzinárodnými organizáciami; a práve medzi týmito konceptmi vyvstáva určitá protichodnosť. Zatiaľ čo je diplomacia charakteristická kompromismi a pragmatickými jednaniami (reprezentácia záujmov určitého politického aktéra); humanitárna pomoc je o pomoci ľuďom v núdzi a práci, ktorá vychádza z ideálov a univerzálnych princípov nehľadiac na záujmy špecifických politických aktérov.¹² Táto skutočnosť však neznamená, že by HD odmietala tradičnú bilaterálnu alebo multilaterálnu diplomaciu, práve naopak: na to, aby bola HD v praxi čo najefektívnejšia, musí byť koordinovaná spolu s konvenčnou diplomaciou na rôznych úrovniach.¹³

Cieľom danej časti práce je priblížiť teoretický základ o HD prostredníctvom definícií viacerých relevantných autorov, skúmať ich spoločné znaky a na základe toho formulovať súhrnnú definíciu HD, ktorá bude ďalej aplikovaná na prípade EÚ. Keďže HD a všetky jej praktiky vychádzajú zo základných princípov humanitárnej pomoci a medzinárodného humanitárneho práva (a v celej práci sa na nich opakovane odkazuje), prvá podkapitola sa stručne venuje práve stručnému "humanitárnemu základu". Druhá podkapitola pojednáva o vývoji a chápaní diplomacie; tretia približuje jednotlivé definície HD vybraných autorov a príklad HD relevantného humanitárneho autora. Štvrtá podkapitola sa následne venuje vzťahu zahraničnej politiky a diplomacie, ako aj súvislosti HD s ľudskou bezpečnosťou a zodpovednosťou za ochranu. Piata podkapitola sumarizuje zistené závery.

¹⁰ Odkaz na založenie Medzinárodného výboru Červeného kríža Henrym Dunantom. Zmienku o Dunantovi ako o humanitárnom diplomatovi vid': <https://www.ifrc.org/es/noticias/discursos-y-articulos-de-opinion/discursos/2009/ifrc-and-humanitarian-diplomacy/>. Historické príklady vid': <http://www.missionorderofmalta.org/docs/Humanitarian-Diplomacy-saving-it-when-it-is-most-needed.pdf>, str. 2

¹¹ RÉGNIER, Philippe. The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition. *International Review of the Red Cross* [online]. 2011, 93(884), 1211-1237 [cit. 2021-5-3]. ISSN 1816-3831. Dostupné z: doi:10.1017/S1816383112000574, str. 1213, 1215

¹² DE LAURI, Antonio, ed. *Humanitarianism: Keywords*. Leiden, The Netherlands: Brill, 2020. ISBN: 978-90-04-43114-0. Dostupné z <https://doi.org/10.1163/9789004431140>, str. 45

¹³ RÉGNIER, Philippe. The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition., str. 1217

1.1. Humanitárna pomoc a medzinárodné humanitárne právo

Humanitárnu pomoc (ďalej len HP) môžeme definovať ako činnosť s cieľom zachrániť životy, zmierniť utrpenie a zachovávať ľudskú dôstojnosť počas a v období po prírodných katastrofách a krízach spôsobených ľudskou činnosťou, ako aj predchádzať výskytu týchto situácií a posilňovať pripravenosť pred nimi. Do rámca HP patrí ochrana civilistov a tých, ktorí sa už nezúčastňujú ozbrojeného konfliktu (z ang. hostilities); poskytnutie jedla, vody, hygieny, prístreškov, zdravotnej starostlivosti a inej potrebnej pomoci za účelom podpory krízou postihnutej populácie a sprostredkovania návratu do normálnych životov a k živobytiu¹⁴.

HP vychádza zo 4 základných princípov: ľudskosti, neutrality, nestrannosti a nezávislosti, pričom presadzovanie a dodržiavanie týchto princípov v akejkoľvek krízovej situácii (zemetrasenie, vojnový konflikt, atď) predstavuje kľúčový faktor a neodmysliteľnú súčasť efektívnej humanitárnej pomoci. Striktné dodržiavanie týchto princípov a jednanie v súlade s nimi je dôležité (aj) kvôli získaniu všeobecného konsenzu o vykonávaní humanitárnej pomoci od všetkých relevantných aktérov a kvôli rozlišovaniu humanitárnej pomoci od činnosti a cieľov politických a vojenských aktérov.

Princíp ľudskosti zahŕňa potrebu riešiť a zmierniť ľudské utrpenie, chrániť zdravie a život človeka a zaručiť rešpekt voči ľudským bytostiam. Princíp neutrality vylučuje možnosť, aby humanitárni aktéri zastávali nejakú zo zúčastnených strán v ozbrojených konfliktoch alebo sa zapájali do akýchkoľvek sporov politického, rasového, náboženského alebo ideologického rázu. Princíp nestrannosti hovorí o nutnosti poskytovania pomoci obetiam katastrof na základe potrieb a bez robenia rozdielov na základe štátnej príslušnosti, rasy, pohlavia, náboženského vyznania, sociálneho postavenia či politických názorov; pričom uprednostnené majú byť tie najurgentnejšie prípady. Princíp nezávislosti zaväzuje poskytovateľov humanitárnej pomoci k nezávislosti od politických, ekonomických, vojenských alebo iných cieľov, ktoré môže mať akýkoľvek aktér v závislosti k územiu, na ktorom je pomoc poskytovaná.¹⁵

HP je poskytovaná v rôznych kontextoch a vychádza z medzinárodného humanitárneho práva (ďalej len MHP)¹⁶, ktoré je odvetvím medzinárodného práva. MHP sa snaží sa o zmiernovanie dôsledkov ozbrojených konfliktov a reguluje ich vedenie; ochraňuje ľudí, ktorí sa nezúčastňujú (alebo sa už nezúčastňujú) bojov a je známe aj ako vojnové právo. Jadro MHP v súčasnosti tvoria Ženevské dohovory prijaté v roku 1949 a ich dodatkové protokoly. Prvý Ženevský dohovor sa týka ochrany ranených a chorých vojakov na súši (chráni aj chorých, zdravotníckych pracovníkov či duchovný personál); druhý Ženevský dohovor v čase vojny chráni zranených, chorých a stroskotaných vojakov na mori (spadá tu aj ochrana lodných nemocníc); tretí Ženevský dohovor upravuje podmienky jednaní s

¹⁴ PRINCIPLES AND GOOD PRACTICE OF HUMANITARIAN DONORSHIP: Objectives and definition of humanitarian action. *UN OCHA* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/EN-23-Principles-and-Good-Practice-of-Humanitarian-Donorship.pdf>

¹⁵ OCHA on Message: Humanitarian Principles. *UN OCHA* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf; 7 princípov. *Slovenský Červený kríž* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://redcross.sk/7-principov/>

¹⁶ Pri poskytovaní HP sú relevantné taktiež medzinárodné utečenecké právo, medzinárodné právo ľudských práv, atď.

vojnovými zajatcami; a štvrtý Ženevský dohovor sa zameriava na ochranu civilného obyvateľstva, vrátane ľudí, ktorí žijú na okupovaných územiach. Spoločným pre všetky Ženevské dohovory je Článok 3, ktorý stanovuje základné pravidlá v prípade konfliktov, ktoré nemajú medzinárodný charakter (napríklad tradičné občianske vojny, vnútroštátne ozbrojené konflikty s presahom do iných štátov, atď) a ktorý je relevantný práve pre súčasnú dobu, nakoľko väčšina súčasných konfliktov nemá medzinárodný/globálny charakter. Dodatočné protokoly k dohovorom boli prijaté v roku 1977 a 2005.¹⁷ MHP sa zakladá na niekoľkých princípoch, a to: princíp rozlišovania (medzi bojujúcimi/vojenskými objektmi a civilistami); princíp ľudskosti a vojenskej účelnosti; princíp vojenskej nevyhnutnosti (zákaz zbytočného utrpenia a nadbytočných zranení) a princíp proporcionality (posudzovanie spôsobov a metód vojny, ktoré sú v danej situácii primerané cieľu).¹⁸

1.2. Vývoj a chápanie diplomacie

Pred definovaním samotnej HD je potrebné položiť si niekoľko kľúčových otázok o diplomacii ako takej, a to napríklad: Čo presne je diplomacia? Kto sú diplomatickí aktéri? Možno konštatovať postupný vývoj, zmenu diplomacie? “Hoci sú diplomacia a diplomati považované za dôležité a dopyt po nich v súčasnosti rastie, to, čo diplomacia predstavuje, zostáva celkom záhadou,”¹⁹ konštatuje aj Paul Sharp v úvode svojej knihy “Diplomatic Theory of International Relations”. Podobne ako HD bol a je fenomén diplomacie do značnej miery vnímaný, definovaný či interpretovaný rôzne ako na akademickej pôde, tak aj v praxi. Definície diplomacie a diplomacia samotná sa postupom času vyvíjali pod vplyvom rôznych faktorov. Možno konštatovať, že dlhodobo dominovalo chápanie diplomacie iba ako nástroja realizácie zahraničnej politiky, ktorý produkuje, upevňuje a transformuje medzinárodné systémy a svetový poriadok²⁰; pričom hlavnými aktérmi tohto procesu boli národné štáty. Ako uvádza John Robert Kelley: „Štát mohol s istotou nadviazať diplomatické vzťahy s druhým štátom na základe spoločného porozumenia pravidiel hry - v súlade so vzájomne uznávanou suverenitou mohli štáty využívať diplomaciu ako prostriedok na dosiahnutie svojich politických zámerov.”²¹ Postupom času a pod vplyvom zmien v medzinárodných vzťahoch sa začali objavovať noví významní aktéri; ako aj širšie chápanie diplomatických praktík ako sociálnych praktík. Proces globalizácie; urgentné globálne výzvy

¹⁷ Medzinárodné humanitárne právo. *Slovenský Červený kríž* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://redcross.sk/medzinarodne-humanitarne-pravo/>, https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf; ADVISORY SERVICE ON INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW: What is International Humanitarian Law? *IFRC* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf

¹⁸ Fundamental principles of IHL. *ICRC* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/glossary/fundamental-principles-ihl>; Mezinárodní humanitární právo. *Český červený kříž* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/MANUAL/MHP_prezentace.pdf

¹⁹ SHARP, Paul. BRITISH INTERNATIONAL STUDIES ASSOCIATION. *Diplomatic Theory of International Relations*. 00111. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 9780521760263., str.1

²⁰ Constantinou, Costas M., and Paul Sharp. "Theoretical Perspectives in Diplomacy." In *The SAGE Handbook of Diplomacy*, 13-27. 55 City Road, London: SAGE Publications Ltd, 2016. <http://dx.doi.org/10.4135/9781473957930.n2>, str.7

²¹ KELLEY, John Robert. The New Diplomacy: Evolution of a Revolution. *Diplomacy & Statecraft* [online]. 2010, 21(2), 286-305 [cit. 2021-5-3]. ISSN 0959-2296. Dostupné z: doi:10.1080/09592296.2010.482474, str. 286-287

(klimatická či migračná kríza); nové bezpečnostné výzvy (kybernetické útoky, rozsiahlejšia činnosť teroristických skupín); digitalizácia; zmeny v postavení národných štátov v medzinárodných vzťahoch; posilnenie vplyvu nešťátnych aktérov a mnohé ďalšie sú faktormi, ktoré na zahraničnú politiku (formuláciu politickej stratégie štátu) a diplomaciu (implementáciu danej stratégie) v súčasnosti výrazne vplývajú a formujú ju.

Pauline Kerr a Geoffrey Wiseman navrhujú tri možné prístupy, ktorými možno diplomaciu vnímať. Sú to: (1) tradičné, tzv. state-based chápanie (tzn. vychádzajúce zo štátov/založené na štátoch); (2) hybridné chápanie zahŕňajúce množstvo aktérov; a (3) kozmopolitné, nešťátne alebo humanitné chápanie²². (1) V rámci tradičného vnímania je diplomacia úzko spojená so suverénnymi štátmi, ktoré vytvárajú svetový poriadok, a s profesionálnymi diplomatmi pôsobiacimi na ministerstvách zahraničných vecí, ambasádach či konzulátoch. Tradiční diplomati v tomto zmysle predstavujú elity, ktoré v medzinárodnom systéme reprezentujú národné záujmy štátu voči elitám druhého štátu. (2) Na druhej strane, hybridné chápanie diplomacie pripisuje dôležitosť nielen zmieneným profesionálnym diplomatom, ale aj aktérom, ktorí určitým spôsobom konajú diplomaticky, napríklad ďalšie z ministerstiev (okrem toho zahraničných vecí) či aktéri občianskej spoločnosti. Okrem zahraničnej politiky na makroúrovni sú tak do úvahy brané zároveň aj každodenné diplomatické praktiky. (3) Podľa tretieho druhu chápania - kozmopolitnej koncepcie diplomacie - neexistuje jediná diplomacia či diplomatická kultúra, ale mnohé diplomacie a diplomatické kultúry. Diplomacia spadá do širšieho rámca ako sú vzájomná interakcia suverénnych štátov, či interakcia štátov a nešťátnych aktérov - jedná sa o univerzálny sociálny fenomén.²³ Diplomatické praktiky tak predstavujú formy know-how a kompetencie, ktoré sú sociálne zmysluplné a rozpoznateľné na príslušných úrovniach činnosti.²⁴

Ako tvrdí Halvard Leira: “Pochopenie diplomacie ako konceptu zahŕňa prijatie nejednoznačnosti a nadbytočných významov.”²⁵ Môžeme však konštatovať, že pri ktoromkoľvek z uvedených chápaní je nevyhnutné brať do úvahy kontext a výzvy súčasného sveta; ako aj skutočnosť, že ak má byť diplomacia úspešná a adekvátne, musí na nich vedieť inovatívne reagovať. V tomto zmysle sa diplomatické prostredie stáva takým, v ktorom je kľúčovým testom úspechu aktérov pri dosahovaní ich cieľov práve ich kapacita vyvinúť strategické a taktické vzťahy (opatrenia, praktiky) so zreteľom na špecifické potreby.²⁶

²² WISEMAN, Geoffrey. Diplomacy. In BERG-SCHLOSSER, Dirk, Bertrand BADIE a Leonardo MORLINO. *The Sage handbook of political science*. Thousand Oaks: SAGE, 2020. ISBN 9781526459558. , str. 8

²³ Ibid, str. 9

²⁴ POULIOT, Vincent a Jérémy CORNUT. Practice theory and the study of diplomacy: A research agenda. *Cooperation and Conflict*. 2015, 50(3), 297-315. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/0010836715574913>, str. 299

²⁵ LEIRA, Halvard. A Conceptual History of Diplomacy. In CONSTANTINOU, Costas M., Pauline KERR a Paul SHARP. *The SAGE Handbook of Diplomacy* [online]. London : SAGE Publications Ltd, 2016, s. 28-38 [cit. 2021-5-3]. ISBN 9781446298565. Dostupné z: doi:10.4135/9781473957930.n3 , str.30

²⁶ HOCKING, Brian. Diplomacy and Foreign Policy. In CONSTANTINOU, Costas M., Pauline KERR a Paul SHARP. *The SAGE Handbook of Diplomacy* [online]. London : SAGE Publications Ltd, 2016, s. 67-78 [cit. 2021-5-3]. ISBN 9781446298565. Dostupné z: doi:10.4135/9781473957930.n6 , str. 72

1.3. Definície HD

Môžeme konštatovať, že kapacita aktérov “vyvinúť strategické a taktické vzťahy so zreteľom na špecifické potreby” je v rámci efektívnej humanitárnej činnosti (resp. HD) nevyhnutná na viacerých úrovniach poskytovania pomoci, a teda sa netýka iba politických aktérov, ale všetkých zúčastnených strán. Minear a Smith v tomto zmysle poukazujú na potrebu rozlišovania medzi Diplomaciou s veľkým “D” a diplomaciou s malým “d” (“capital D” vs. “small d” diplomacy). Humanitárna “Diplomacia”, ktorá je zvyčajne uplatňovaná na vysokej politickej úrovni a má formálnejší charakter, zahŕňa činnosti praktizované profesionálnymi diplomatmi, ako sú negociácie dohôd za účelom zamedzenia, zmiernenia alebo ukončenia konfliktov; či mobilizácia medzinárodného tlaku na podporu právneho štátu. Na druhej strane sa humanitárna “diplomacia” v kontexte humanitárnej pomoci týka každodenných činností a širokej škály aktivít od zabezpečenia bezpečného tranzitu humanitárneho materiálu až po uzatváranie relevantných zmlúv kvôli poskytovaniu pomoci. Tieto činnosti, ktoré sú kľúčové k úspešnosti humanitárnych programov, síce nie sú svojim rázom “diplomatické”, ale vyžadujú negociácie medzi medzinárodnými pracovníkmi a lokálnymi autoritami.”Diplomacia” a “diplomacia” sa môžu taktiež prekrývať, napríklad v prípade, že humanitárni pracovníci participujú na procese vyjednávania podmienok v dobe konfliktu alebo po konflikte, či v situácii, kedy sú diplomati zapojení do procesu urýchlenia udelenia víz humanitárnemu pracovníkovi.²⁷

Minear a Smith hovoria taktiež o troch rôznych prístupoch, ako možno HD vnímať (resp. ako ju vnímajú určité skupiny), a to: HD ako “oxymoron”, “zdravý úsudok” a “nevyhnutné zlo”, ktoré sú síce vzájomné protikladné, ale každý z nich pomáha k pochopeniu fenoménu HD.²⁸ Prvý prístup (HD ako “oxymoron”) poukazuje na rozličné východiskové body humanitárnych agentúr a štátov (resp. politických aktérov). Zatiaľ čo humanitárni pracovníci vykonávajú svoju prácu vychádzajúc z nemenných humanitárnych princípov, štáty prostredníctvom diplomatov svoju činnosť konajú za účelom dosiahnutia (zvyčajne) určitých politických cieľov. Druhý prístup (HD ako “zdravý úsudok”, z ang. common sense) odkazuje na každodennú pracovnú činnosť humanitárnych pracovníkov v teréne, ktorí sú kvôli dosiahnutiu svojich cieľov nútení používať diplomatické praktiky vo vzťahu k hostiteľským vládam či iným štátnym a neštátnym aktérom. Posledný prístup (nevyhnutné zlo, z ang. necessary evil) poukazuje na fakt, že sú diplomatické negociácie s tretími stranami potrebné na dosiahnutie humanitárnych cieľov, aj napriek skutočnosti, že humanitárne aktivity v niektorých prípadoch riskujú prehnajú politizáciu.²⁹ Z hľadiska definovania sa v rámci HD podľa Minear a Smith jedná o činnosť humanitárnych organizácií, ktorú vykonávajú s cieľom získať priestor zo strany politických a vojenských autorít, v rámci ktorého môžu bezúhonne pôsobiť. Týmito aktivitami sú menovite napríklad zaistenie prítomnosti medzinárodných

²⁷ SMITH, Hazel a Larry MINEAR, ed. *Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft*. United Nations University Press, 2007. ISBN 978-92-808-1134-6., str. 11-12

²⁸ Ibid, str. 38

²⁹ Ibid, str. 38-41

humanitárnych organizácií a ich pracovníkov v určitej krajine; vyjednávanie prístupu k civilnému obyvateľstvu, ktoré potrebuje pomoc a ochranu; monitorovanie programov pomoci; presadzovanie rešpektu voči medzinárodnému právu a normám; podpora domorodých obyvateľov a inštitúcií; ako aj angažovanie sa v advokačnej činnosti na rôznych úrovniach za účelom podpory humanitárnych cieľov.³⁰

Podobne o HD hovorí aj Salla Turunen z nórskeho Chr. Michelsen Institute, ktorá HD definuje ako “nástroj pre humanitárnych aktérov za účelom vytvorenia humanitárneho priestoru; získavania zdrojov potrebných na humanitárnu pomoc; mediácie medzi humanitárnymi princípmi, ideálmi a skutočnou realitou v praxi; a budovaním partnerstiev nevyhnutných pre humanitárnu intervenciu.”³¹ Turunen tvrdí, že HD je častokrát vnímaná ako humanitárna pomoc a že je konceptom, ktorý mediuje medzi apolitickým a politickým rozmerom, medzi idealizmom a pragmatizmom; ako aj to, že je konceptom v súčasnosti nedostatočne skúmaným a rozvíjaným predovšetkým v praxi (z ang. *under-researched, practitioner driven*).³²

Na budovanie partnerstiev, spoluprácu a teda dialóg odkazuje aj Michel Veuthey, ktorý HD³³ definuje ako súkromný alebo verejný dialóg prebiehajúci medzi vládami a/alebo humanitárnymi, medzivládnyimi a mimovládnyimi organizáciami alebo inými neštátnymi aktérmi, ktorého cieľom je chrániť ľudský život a dôstojnosť tam, kde je ohrozená.³⁴ Tvrdí, že sú praktiky HD rôzne, častokrát závislé na kontexte a do rámca HD zaraďuje činnosti ako sú získanie prístupu k obetiam krízy; vyjednávanie víz pre humanitárnych aktérov; vyjednávanie vzniku logistických a finančných mechanizmov pre poskytnutie HP; zabezpečenie bezpečnosti humanitárnych pracovníkov; koordinácia humanitárnej činnosti pomocou mechanizmu zdieľania informácií medzi zúčastnenými stranami; presadzovanie kodifikácie, ratifikácie, aplikácie a implementácie humanitárneho práva v širšom zmysle, atď. Limity vykonávania HD vidí napríklad v potenciálnej tendencii vládných aktérov presadzovať prostredníctvom HD svoje politické záujmy, v kultúrnom nepochopení, zlyhaní ľudských zdrojov či potenciálne negatívnom vplyve médií. Podľa Veuthey: “Humanitárna diplomacia nie je privilegiom, ktoré patrí humanitárnym organizáciám a jednotlivcom s dobrým úmyslom (z ang. *well-intentioned*). Predstavuje skôr urgentnú a naliehavú nevyhnutnosť pre: po prvé - obeť konfliktu; po druhé - zúčastnené strany konfliktu, ktoré naliehavo potrebujú dialóg; a po tretie - medzinárodné spoločenstvo za účelom chránenia ľudského

³⁰ Ibid.; str. 1

³¹ Turunen, Salla. *Humanitarian Diplomatic Practices*, str. 480

³² Ibid, str. 474, 481

³³ Pozn.: Definícia pre potreby článku: VEUTHEY, Michel. *Humanitarian Diplomacy : Saving it When it is Most Needed*. in : Alexandre VAUTRAVERS & Yvita FOX (Eds.) *Humanitarian Space*. Webster University Geneva 16th Humanitarian Conference. Geneva, Webster University, 2012, pp.195-208. Dostupné z <http://www.missionorderofmalta.org/docs/Humanitarian-Diplomacy-saving-it-when-it-is-most-needed.pdf>

³⁴ Ibid str. 1, 3

života a dôstojnosti a presadzovania bezpečnosti na národnej a medzinárodnej úrovni.”³⁵

Na margo viacerých aktérov praktizujúcich HD tvrdí taktiež Philippe Régnier, že do rámca HD patrí ako spolupráca humanitárnych organizácií s vládami a medzinárodnými organizáciami, tak aj humanitárna činnosť vykonávaná v teréne na dennodennej báze. Rozlišuje štyri úrovne HD. Na (1) medzinárodnej úrovni HD hovorí o diplomatických procesoch, ktoré prebiehajú v centrálach medzinárodných a regionálnych organizácií. Tzv. globálnu architektúru riadenia humanitárnych kríz podľa jeho slov koordinuje primárne Organizácia spojených národov, konkrétne Úrad OSN pre koordináciu humanitárnych záležitostí (UN OCHA), pričom sú zúčastnenými stranami týchto procesov najväčšie humanitárne organizácie (ako IFRC, Caritas, Oxfam, atď) a národné rozvojové agentúry. Na tejto úrovni relevantné organizácie podporujú svojich pracovníkov na ad hoc alebo dlhodobej báze, reprezentujú ich potreby a vedú krízové vyjednávania.

(2) V rámci národnej úrovne HD možno spomenúť občianske a vojenské zdroje, ktoré sú schopné vlády a polovládne agentúry mobilizovať v prípade domácich a zahraničných núdzových situácií. V prípade nešťastia v danej krajine (a nielen) je HD nevyhnutná, a to napríklad v prípade okamžitej a efektívnej reakcie a negociácií (medzi rôznymi verejnými inštitúciami, súkromným sektorom a občianskou spoločnosťou), ktoré tejto reakcii na krízu predchádzajú. Régnier zdôrazňuje dôležitosť koordinácie medzi HD vykonávanou v “hlavných mestách” a HD vykonávanou v teréne, ktorá rieši potreby obetí krízy. Neodmysliteľnou súčasťou procesu HD je taktiež (3) stredná úroveň mobilizácie humanitárnej pomoci, a to z dôvodu, aby bolo zaistené úspešné poskytnutie pomoci na mieste činu. Hoci je potrebné, aby boli operačné programy centralizované, rozhodovacie procesy nemôžu prebiehať iba zhora nadol (top-down); nakoľko posudzovanie potrieb, dialóg a vyjednávanie s miestnymi autoritami či opozičnými skupinami, ktoré vykonávajú humanitárni pracovníci, vyžaduje vykonávanie praktík humanitárnej diplomacie. Na to priamo nadväzuje štvrtá úroveň HD, ktorou je (4) vykonávanie HD v teréne. Práve humanitárni pracovníci, ktorí si toho častokrát nie sú vedomí, pri svojej činnosti využívajú diplomatické praktiky na dennodennej báze.³⁶

Michael David Clark, ktorý HD (resp. HMTD)³⁷ definuje ako “multidimenzionálny prístup za účelom dosiahnutia humanitárnych cieľov prostredníctvom dialógu, negociácií, advokačnej činnosti a presvedčovania”³⁸, tvrdí, že napriek líšiacim sa definíciami a praktizovaniu HD, možno charakterizovať tri spoločné črty. Prvom rade sa jedná o (1) multidimenzionalitu. Koncept HD sa v priebehu času vyvíjal

³⁵ Ibid, str. 10

³⁶ RÉGNIER, Philippe. The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition., str. 1219 - 1222

³⁷ Autor hovorí o tzv. HMTD - humanitarian multi-track diplomacy

³⁸ CLARK, Michael David. Humanitarian multi-track diplomacy : Conceptualizing the Definitive, Particular, and Critical Role of Diplomatic Function in Humanitarian Action. [Groningen] : University of Groningen, 2018. 308 p. Dostupné z: https://www.rug.nl/research/portal/files/62239488/Complete_thesis.pdf , str. 124

a menil: pred 125 rokmi sa jednalo o jednodimenzionálny proces (jediný aktér - štát, jediný cieľ - ochrana, jediný základ - morálka, jediný kontext - vojna), avšak v súčasnosti sa jedná o angažovanie štátnych a neštátnych aktérov na lokálnej, národnej a globálnej úrovni, v oficiálnych a neoficiálnych diplomatických funkciách v rôznych humanitárnych kontextoch. Za druhé: Diplomacia v rámci humanitárnej pomoci je (2) zdieľanou zodpovednosťou a zúčastnené strany ju nepraktizujú vo vákuu. Clark poukazuje na vzájomnú závislosť medzi globálnymi a lokálnymi aktérmi, ktorou je podmienené efektívne poskytovanie pomoci; ako aj na fakt, že je humanitárna pomoc kolektívnou aktivitou a jej efektívnosť do veľkej miery závisí od spoločenských/sociálnych dohôd, nielen od tých formálnych. Za tretie: Praktizovanie diplomacie v rámci humanitárnej pomoci považuje za (3) "doplňkový nástroj". Tvrdí, že HD málokedy predstavuje samostatnú programovú činnosť - jedná sa skôr o nástroj, ktorý zaručí, že je humanitárny program implementovaný správnym spôsobom.³⁹

1.3.1. Príklad HD humanitárneho aktéra

Ako jeden z príkladov humanitárnych aktérov pôsobiacich na viacerých úrovniach definovaných P. Régnierom, možno uviesť Medzinárodné hnutie Červeného kríža a Červeného polmesiaca (IFRC), ktoré je dlhodobo najznámejším a jedným z najvplyvnejších mimovládnych aktérov v oblasti humanitárnej intervencie. IFRC definuje HD ako "presvedčovanie relevantných predstaviteľov a lídrov⁴⁰, aby v každom čase konali v záujme zraniteľných ľudí a s plným rešpektom voči základným humanitárnym princípom"⁴¹ a/alebo ako "stratégiu vplyvu využívanú za účelom prevencie a riešenia humanitárnych problémov prostredníctvom dialógu, negociácií a prípravy pravidiel."⁴² HD ICRC/ IFRC⁴³ zahŕňa sieť blízkych bilaterálnych či multilaterálnych, oficiálnych či neformálnych vzťahov - s aktérmi ozbrojených konfliktov a nepokojov, a s ďalšími štátnymi, neštátnymi alebo inými vplyvnými aktérmi - ktoré majú za cieľ zvýšiť povedomie o súžení obetí ozbrojených konfliktov, podporiť humanitárnu činnosť IFRC a dodržiavanie humanitárneho práva. HD IFRC teda spočíva vo vyvíjaní úsilia, aby bolo počuť hlasy obetí ozbrojených konfliktov a nepokojov; ako aj v negociáciách humanitárnych dohôd s medzinárodnými alebo národnými hráčmi; a v role IFRC ako neutrálneho sprostredkovateľa.⁴⁴ Bývalý generálny tajomník IFRC, Bekele Geleta, v jednom zo svojich príhovorov HD charakterizoval ako "najúspešnejší prostriedok na podporu humanitarizmu a na mobilizáciu verejných i vládnych záväzkov a zdrojov potrebných pre humanitárnu pomoc od samého vzniku IFRC". Tvrdil, že si IFRC aj

³⁹ Ibid, str. 88 - 89

⁴⁰ z ang. decision-makers, opinion leaders

⁴¹ Humanitarian Diplomacy Policy. IFRC [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: https://www.ifrc.org/Global/Governance/Policies/Humanitarian_Diplomacy_Policy.pdf, str.2

⁴² HARROFF-TAVEL, Marion. THE HUMANITARIAN DIPLOMACY OF THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. IFRC [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/humanitarian-diplomacy-icrc.pdf>, str. 8

⁴³ Autorka v článku hovorí o ICRC (International Committee of the Red Cross), ICRC je však súčasťou IFRC.

⁴⁴ Ibid, str. 5

prostredníctvom HD vybuďovalo svoju silnú pozíciu v humanitárnej sfére a transformovalo svoju viditeľnosť, uznanie a dôveru do konkrétnych skutkov na tej najvyššej úrovni. HD umožňuje IFRC byť nielen súčasťou odozvy na krízu a zotavovania sa z nej, ale podieľať sa taktiež na znižovaní rizika katastrof a ich prevencii prostredníctvom princípu “včasného varovania, včasného konania”.⁴⁵

1.4. Zahraničná politika a súvislosť HD s ľudskou bezpečnosťou a R2P

Hoci sa pri aktéroch, ktorí HD praktizujú, nemusí nutne jednať o politické entity; práca sa zaoberá Európskou úniou, ktorá politickým aktérom jednoznačne je. Nakoľko môžeme povedať, že je diplomacia EÚ nástrojom jej zahraničnej politiky, je zmienka uvedená na začiatku kapitoly - že “HD vychádza konceptov humanitarizmu a diplomacie zároveň a jej definícia nie je úplne zhodná s definíciou klasickej diplomacie praktizovanej národnými štátmi či medzinárodnými organizáciami” - v kontexte EÚ značne otázná a rozporuplná. V tomto zmysle sa pri hľadaní vysvetlenia možno zamyslieť nad dvomi faktormi, a to: vzťahom medzi zahraničnou politikou a diplomaciou; a súvislosťou HD s konceptmi ľudskej bezpečnosti a zodpovednosti za ochranu (Responsibility to protect, R2P).

Podľa Briana Hockinga je vzťah medzi diplomaciou a zahraničnou politikou blízky, avšak niekedy nejasný, zmätený. Spomínajúc výrok Harolda Nicolsona - ktorý tvrdí že sa tieto pojmy používali (a používajú) ako zameniteľné, čo medzi verejnosťou viedlo k nejasnostiam ohľadom kľúčových rozdielov medzi nimi a zároveň k pomýleným očakávaniam od ich funkcií - Hocking hovorí o tom, že sú zahraničná politika a diplomacia obyčajne považované za vzájomne prepojené komponenty v procese, prostredníctvom ktorého sa ciele politik zamerané na riadenie vzťahov s medzinárodným prostredím určitého aktéra transformujú do výsledkov, a to pomocou využitia škály inštitucionalizovaných techník a stratégií sprostredkovaných skrze súbor zavedených štruktúr, pravidiel a noriem. Diplomacia sa zameriava viac na interakcie medzi aktérmi, pričom zahraničná politika skôr na samotných aktéroch.⁴⁶ Thierry Balzacq et al. podobne tvrdia, že sa diplomacia a zahraničná politika vyvíjajú na odlišných, ale komplementárnych úrovniach. Zahraničná politika sa nachádza na “meta-úrovni” a formuluje ciele, ktoré diplomacia následne uskutočňuje. Na druhej strane sa diplomacia vzťahuje na nástroje a praktiky, prostredníctvom ktorých nielen štáty, ale aj aktéri, podporujú, koordinujú a dosahujú svoje identity, záujmy a hodnoty.⁴⁷

⁴⁵ IFRC and Humanitarian Diplomacy: Address by Bekele Geleta, Secretary General, at the Moscow Diplomatic Academy, in Moscow. *IFRC* [online]. 2009 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.ifrc.org/en/news-and-media/opinions-and-positions/speeches/2009/ifrc-and-humanitarian-diplomacy/>

⁴⁶ HOCKING, Brian. Diplomacy and Foreign Policy. In *The SAGE Handbook of Diplomacy*. str. 67

⁴⁷ BALZACQ, Thierry, Frédéric CHARILLON a Frédéric RAMEL, ed. *Global Diplomacy* [online]. Cham: Palgrave Macmillan, 2020 [cit. 2021-5-3]. ISBN 978-3-030-28786-3. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-030-28786-3, str. 12

Môžeme povedať, že práve spomínaná ľudská bezpečnosť a zodpovednosť za ochranu v posledných desaťročiach značne ovplyvnili formuláciu zahraničnopolitických cieľov aktérov a medzinárodné vzťahy ako také. Lloyd Axworthy v rámci tejto “zmeny perspektívy” v medzinárodných vzťahoch poukazuje napríklad na skutočnosť, že sú narozdiel od minulosti v súčasnom politickom jazyku využívané pojmy ako “ochrana civilistov; deti ovplyvnené vojnou; ohrozenie spôsobené terorizmom; obchodovanie s drogami a nútená migrácia” a nie iba “práva štátov a národná suverenita”. Tvrdí, že sa “ľudská bezpečnosť stala centrálnym organizačným princípom medzinárodných vzťahov a výrazným katalyzátorom pre nájdenie nového prístupu k vykonávaniu diplomacie”⁴⁸.

Závazky jednotlivých politických aktérov vychádzajúce z ľudskej bezpečnosti a zodpovednosti za ochranu predstavujú národný a medzinárodný rozmer politiky, ktorý je zameraný na podporu a ochranu dôstojného života a práv každého jednotlivca. Ľudská bezpečnosť - požadujúca komplexné odozvy, ktoré sú zamerané na človeka, špecifické pre daný kontext, orientované na prevenciu a ktoré posilňujú ochranu a zmocnenie všetkých ľudí a všetkých komunit - a založená na zodpovednosti a kompetenciách jednotlivých štátov (z ang. national ownership), zdôrazňuje primárnu úlohu štátov v zodpovednosti o prežitie, obživu a dôstojnosť ich občanov; a povzbudzuje medzinárodné spoločenstvo k nevyhnutnej podpore a vzájomnej spolupráci.⁴⁹ Podobne (nie rovnako⁵⁰) Zodpovednosť za ochranu (R2P), vychádzajúca z rezolúcie č. 60/1 prijatej na Valnom zhromaždení OSN v septembri 2005, predstavuje politický záväzok členských štátov OSN, ktorý je výrazne relevantný k praktikám a existencii HD. Daný záväzok, vyplývajúci konkrétne z článkov 138., 139. a 140., spočíva v štátnej suverenite ako zodpovednosti, a to za ochranu vlastného obyvateľstva pred genocídou, vojnovými zločinmi, etnickými čistkami a zločinmi proti ľudskosti. “Druhou stranou mince” je zodpovednosť medzinárodného spoločenstva: použitie vhodných diplomatických, humanitárnych a iných mierových prostriedkov a/alebo včas a rozhodným spôsobom podniknuté kolektívne opatrenia prostredníctvom Bezpečnostnej rady v prípade, že jednotlivé štáty nie sú schopné chrániť svojich obyvateľov pred zmienenými zločinmi.⁵¹

Z tejto perspektívy zastáva humanitárna intervencia v súčasnosti dôležitú rolu v zahraničnej politike štátu a diplomacia, ako nástroj implementácie zahraničnej politiky, musí túto skutočnosť reflektovať. V rámci toho môžeme uviesť definíciu Petra Rusiňáka, ktorý HD považuje za odpoveď krajín na veľké humanitárne krízy, ovplyvňujúce život početných skupín obyvateľstva a v mnohých prípadoch aj ich prežitie z dôvodov prírodných katastrof či ozbrojených konfliktov; pričom do rámca HD spadá aj snaha

⁴⁸ McRAE, Rob a Don HUBERT, ed. *Human Security and the New Diplomacy: Protecting People, Promoting Peace*. Montreal, Que: McGill-Queen's University Press, 2001. ISBN 9780773522008. str. 3,10

⁴⁹ Resolution adopted by the General Assembly on 10 September 2012. *United Nations* [online]. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/290, Článok 3 (b), (f), (g)

⁵⁰ Ibid, vid': “článok 3 (d) The notion of human security is distinct from the responsibility to protect and its implementation”

⁵¹ RESPONSIBILITY TO PROTECT. *United Nations* [online]. [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>

o predchádzanie vojnovým konfliktom a použitiu sily a zachovanie mieru, ako aj schopnosť predchádzať krízam, riešiť konflikty, kontrolovať zbrojenie a dodržiavať medzinárodné právo zo strany ozbrojených zložiek.⁵² Vychádza tak faktu, že (ako už bolo spomenuté) v porovnaní s minulosťou je diplomacia konfrontovaná novými fenoménmi doby tak z hľadiska úloh a zamerania, ako aj subjektov, priestoru, agendy a metód intervencie.⁵³ “Tradičnú tému klasickej diplomacie – tému bezpečnosti (okrem územnej bezpečnosti garantovanej vojenskými prostriedkami) strieda širšia koncepcia humanitárnej bezpečnosti zahŕňajúcej bezpečnosť potravinovú, ekonomickú, enviromentálnu, boj proti terorizmu, pandémiam a pod.”⁵⁴

Vychádzajúc z medzinárodného humanitárneho práva je však nevyhnutné opätovne zdôrazniť nezávislosť humanitárnej činnosti od iných (politických, hospodárskych, atď) cieľov štátu, a teda skutočnosť, že zo svojej podstaty nesmie podliehať politizácii; čo môže v praxi znamenať napríklad alokáciu prostriedkov iba do určitých regiónov, preferovanie určitej vybranej skupiny príjemcov pomoci alebo ďalšie činnosti, ktoré môžu (okrem iného) prispievať k fenoménu, ktorý Joanna Dobrowolska-Polak nazýva “business humanitárnej pomoci”.⁵⁵

1.5. Zhrnutie

Na základe uvedených informácií môžeme HD definovať nasledovne: Humanitárna diplomacia predstavuje širokú škálu opatrení a praktík vykonávaných relevantnými aktérmi za účelom dosiahnutia humanitárnych cieľov (tzn. zachrány životov, zmiernenia utrpenia a zachovávanie ľudskej dôstojnosti obetí počas a v období po krízových situáciách; vrátane prevencie krízových situácií). Jedná sa o proces a nástroj zároveň; pričom do rámca praktík HD patria napríklad negociácie, dialóg, presvedčovanie, advokačná činnosť a ďalšie praktiky na rôznych úrovniach, na formálnej a neformálnej rovine. Realizácia HD je závislá od kontextu krízy a konkrétneho aktéra, avšak za každých podmienok a v každom čase vychádza z nemenných humanitárnych princípov (ľudskosti,

⁵² RUSIŇÁK, Peter: O potrebe výskumu diplomacie. v *Zborník z vedeckej konferencie: ZAHRANIČNÁ POLITIKA A DIPLOMACIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V KONTEXTE EURÓPSKEJ INTEGRÁCIE* [online]. EUBA Bratislava, Friedrich Ebert Stiftung, 2007 [cit. 2021-03-23]. ISBN 978-80-225-2467-4. Dostupné z: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/konferencie/zborniky/Zbornik_2007_Zahranicna_politika_a_diplomacia_SR.pdf, str.14

⁵³ Ibid, str.7

⁵⁴ Ibid, str. 13

⁵⁵ DOBROWOLSKA-POLAK, Joanna: Humanitarian Diplomacy of the European Union v ”CURYLO, Barbara, Joanna KULSKA a Aleksandra TRZCIELIŇSKA-POLUS, ed. *Open Europe: Cultural Dialogue Across Borders: Vol. 5: New Diplomacy in Open Europe*. University of Opole, 2014. ISBN 978-83-7395-625-4 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/7568/Humanitarian_Diplomacy_of_the_European_Union_Dobrowolska-Polak_Joanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y, str. 117

neutrality, nestrannosti a nezávislosti). Dalšími klíčovými a nevyhnutnými faktory, od kterých závisí míra úspěšnosti dosažení cílů HD, jsou partnerství a vzájemná spolupráce zúčastněných stran, které vyžadují činnost založenou na sdílené zodpovědnosti, transparentnosti a konzistentnosti s humanitárními principy. Cíl aktérů praktizujících HD je (resp. by měl být) rovnaký, avšak její realizace se odvíjí od odlišných východiskových pozicí a možností aktérů. Ako uvádzajú Minear a Smith, humanitárne organizácie svoju činnosť praktizujú za účelom naplnenia “medzinárodného záujmu”, teda univerzálneho záujmu podporiť jednotlivé ľudské bytosti, a sú angažované primárne (ale nielen) v implementácii politík, nie v ich tvorbe⁵⁶. Na druhej strane, HD politických aktérov je jedným z nástrojov ich zahraničnej politiky, ktorým reagujú na humanitárne krízy a ich dopady. Ich HD musí nevyhnutne vychádzať z princípov medzinárodného humanitárneho práva a byť nezávislá od akýchkoľvek iných cieľov; avšak majú k dispozícii aj iné politické nástroje, ktorými môžu napomáhať k riešeniu príčin konfliktu, nielen dôsledkov, na ktoré sa (zvyčajne) zameriava HD.

⁵⁶ SMITH, Hazel a Larry MINEAR, ed. Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft., str. 54

2. Humanitárna diplomacia EÚ

Európska únia ako globálny aktér založený na zásadách slobody, demokracie a právneho štátu, v celosvetovom merítku zohráva dôležitú úlohu v propagácii ľudských práv, humanitárnej pomoci, civilnej ochrane či rozvojovej spolupráci. Na ochranu ľudskej bezpečnosti a budovanie mieru odkazuje (okrem iného) aj Globálna stratégia pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku EÚ z roku 2016, v ktorej Únia deklaruje svoj záväzok k presadzovaniu R2P, MHP, medzinárodného práva v oblasti ľudských práv a medzinárodného trestného práva.⁵⁷ Nakoľko je podľa niektorých autorov (napr. Sally Turunen) HD súčasťou a/alebo ekvivalentom HP relevantných aktérov, skúma a približuje táto časť práce HP EÚ a jej vzťah k zahraničnej politike Únie. Keďže sú inštitúciami zodpovednými za HP EÚ Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre humanitárnu pomoc a civilnú ochranu (DG ECHO) a Európska služba pre vonkajšiu činnosť (EEAS), je približený ich legislatívny rámec, ktorý sa v procese európskej integrácie menil a vylepšoval. Chronologická postupnosť uvádzania jednotlivých prijatých dokumentov bola zvolená z dôvodu dlhodobejšieho vývoja HP EÚ a vzhľadom na fakt, že súčasná legislatíva nadväzuje na tú predchádzajúcu. Vzhľadom na rozsiahlosť tejto tematiky a jej prepojenosť s ďalšími oblasťami nie je možné priblížiť všetky relevantné dokumenty⁵⁸ do podrobností - cieľom tejto časti práce je ponúknuť celkový prehľad a venovať sa primárne aspektom relevantným k definíciám HD z prvej časti práce, ako je konzistentnosť s humanitárnymi princípmi, či budovanie partnerstiev za účelom efektívneho poskytovania pomoci. Na základe analýzy daných informácií je v závere tejto časti navrhnutá definícia HD EÚ a pomenované jej najdôležitejšie piliere/aspekty.

2.1. Legislatívny rámec a vývoj humanitárnej pomoci EÚ

Z hľadiska primárneho práva vychádza HP EÚ v súčasnosti z konsolidovaných znení Zmluvy o fungovaní Európskej únie a Zmluvy o Európskej únii (ktoré sú približené neskôr); legislatíva, relevantné inštitúcie a mechanizmy k HP sa ale vyvíjali postupne v procese európskej integrácie. Už v roku 1992 bol založený tzv. The Humanitarian Aid Office, ktorý bol postupom času zreformovaný do podoby súčasného DG ECHO. V roku 1996 bolo prijaté Nariadenie Rady (ES) č. 1257/96 o humanitárnej pomoci, ktoré so zreteľom na článok 130 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (a článok 189c

⁵⁷ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe: A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. *EEAS*, 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf, str.42

⁵⁸ Hoci nie je možné venovať sa všetkým dokumentom, práca berie v úvahu aj ďalšie dôležité dokumenty, ako je napríklad "Oznámenie [COM(2016) 234 final] – Dôstojný život: od závislosti od pomoci k sebestačnosti" (dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52016DC0234>); "Nariadenie Rady (EÚ) 2016/369 z 15. marca 2016 o poskytovaní núdzovej podpory v rámci Únie" (Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32016R0369>); "Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu - Humanitárna potravinová pomoc SEK(2010)374" (Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52010DC0126>); "Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov - Osobitné postavenie problematiky detí v rámci vonkajšej činnosti EÚ {SEC(2008) 135} {SEC(2008) 136}" (Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52008DC0055>)

Zmluvy), stanovilo ciele, všeobecné zásady a zároveň praktickú stránku HP, teda postupy týkajúce sa realizácie pomoci a humanitárnych operácií. Nariadenie bližšie špecifikovalo, že “humanitárna pomoc spoločenstva pozostáva z pomoci, podpory a z ochranných operácií, ktoré majú na nediskriminačnom základe pomôcť ľuďom v tretích krajinách, najmä tým najzraniteľnejším spomedzi nich, a to predovšetkým ľuďom z rozvojových krajín, obetiam prírodných katastrof, kríz spôsobených človekom ... Súčasťou takejto pomoci sú aj operácie, ktorých cieľom je príprava na riziká alebo predchádzanie katastrofám či porovnateľným výnimočným okolnostiam.”⁵⁹ Do rámca HP EÚ menovite spadali záchrana a zachovanie života počas núdzových situácií a v období bezprostredne po nich; poskytovanie nevyhnutnej pomoci a úľavy ľuďom postihnutým dlhotrvajúcimi krízami (vznikajúcimi najmä pri vypuknutí bojových konfliktov alebo vojen); pomoc pri financovaní prepravy pomoci; realizácia krátkodobých obnovovacích a rekonštrukčných prác (najmä v oblasti infraštruktúry); vyrovnanie sa s následkami pohybov obyvateľstva (utečencov, ľudí bez domova a navrátilcov) zapríčinených katastrofami; atď. Upresnené bolo taktiež finančné hľadisko poskytovania pomoci a faktory, na základe ktorých boli neziskové organizácie hodnotené ako vhodné alebo nevhodné na to, aby sa stali príjemcami financovania a teda sprostredkovateľmi pomoci (skúsenosti v oblasti HP, technické a logistické kapacity, nestrannosť pri realizácii HP, výsledky predošlých operácií, atď). Kľúčovou inštitúciou sa stala Európska komisia, ktorá mala podľa daného nariadenia hodnotiť, rozhodovať a spravovať, sledovať a posudzovať operácie (v súlade s rozpočtovými a inými platnými postupmi).⁶⁰

Ďalším dôležitým krokom smerom k súčasnej podobe HP EÚ bolo Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu o “Budovaní účinného partnerstva s Organizáciou Spojených národov v oblasti rozvoja a humanitárnych záležitostí” z roku 2001. Komisia v ňom o zlepšení spolupráce s OSN hovorila ako o priorite pre EÚ a jej členské štáty; spomínala zdieľanú zodpovednosť EÚ pri plnení Miléniových rozvojových cieľov; a špeciálny dôraz kládla predovšetkým na výraznejšie zapojenie Komisie do politického dialógu a budovania transparentnejšieho, finančne predvídateľnejšieho a jednoduchšie monitorovateľného partnerstva s vybranými agentúrami, fondmi a programami OSN.⁶¹ O niekoľko rokov neskôr (v roku 2005) boli prijaté Usmernenia EÚ o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (aktualizované v roku 2009)^{62 63}, ktoré zdôraznili záväzok EÚ v tejto oblasti a stanovovali operačné nástroje a prostriedky na podporu dodržiavania MHP. Uvedenými relevantnými

⁵⁹ NARIADENIE RADY (ES) č. 1257/96 z 20. júna 1996 o humanitárnej pomoci. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 1996 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:31996R1257&from=EN>, článok 1

⁶⁰ *Ibid.*, článok 2, 7, 14

⁶¹ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Building an effective partnership with the United Nations in the fields of Development and Humanitarian Affairs. *EUR-Lex* [online]. 2001 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52001DC0231#>

⁶² Pozn: Práca čerpá z aktualizovanej verzie: Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP). *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2009 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52009XG1215%2801%29>

⁶³ Ako najdôležitejšie dohovory MHP sú v dokumente uvedené Haagske dohovory z roku 1907, štyri Ženevské dohovory z roku 1949 a ich dodatkové protokoly z roku 1977. (ostatné viď príloha Usmernenia)

prostriedkami sú menovite: politický dialóg; všeobecné verejné vyhlásenia (o potrebe zabezpečenia súladu s MHP); demarše a/alebo verejné vyhlásenia o konkrétnych konfliktoch (odsúdenie porušovania MHP a žiadosť adresovaná zainteresovaným stranám, aby si plnili svoje záväzky vo vzťahu k MHP a podnikli účinné opatrenia na zabránenie ďalších porušení); obmedzujúce opatrenia/sankcie; spolupráca s inými medzinárodnými orgánmi (napr. OSN, ICRC); operácie krízového riadenia (a v niektorých prípadoch aj zber informácií, ktoré môžu byť užitočné pre ICC); vyvodenie individuálnej zodpovednosti (boj proti beztrestnosti za vojnové zločiny a povzbudzovanie daných krajín k prijímaniu vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré trestajú porušenia MHP); odborná príprava (relevantných aktérov, vojenského personálu, ale aj obyvateľstva vo všeobecnosti); kontrola vývozu vojenských technológií a materiálov (Spoločná pozícia Rady 2008/944/SZBP⁶⁴).⁶⁵ V kontexte MHP je zároveň dôležité poukázať aj na individuálny level členských štátov EÚ: okrem záväzku vyplývajúceho z členstva v EÚ, sú zároveň zúčastnenými stranami Ženevských dohôrov a ich dodatkových protokolov, ako aj Haagskych dohôrov z roku 1907.⁶⁶

Jedným z najkľúčovších dokumentov prijatým v roku 2008 sa stal Európsky konsenzus o humanitárnej pomoci, ktorý je spoločnou víziou usmerňujúcou činnosť EÚ v oblasti HP a ktorý o HP hovorí ako o základnom prejave univerzálnej hodnoty – solidarity medzi ľuďmi a morálnej povinnosti.⁶⁷ Dokument je rozdelený na tri časti; pričom prvou z nich je vízia EÚ v oblasti HP, ktorá približuje ciele HP, spoločné zásady, postupy, rámec na poskytovanie HP a zameriava sa aj na civilnú ochranu, využívanie vojenských prostriedkov, znižovanie rizika a zraniteľnosti, či transformáciu, skorú obnovu a zabezpečenie prepojenia HP na rozvojovú pomoc. Druhá časť dokumentu pojednáva o výhodách a pridanej hodnote EÚ pri poskytovaní pomoci a praktickej stránke zavádzania dobrého darčovstva; zmiňuje taktiež konkrétne prostriedky, ako sú globálne posúdenie potrieb či program DIPECHO (Disaster Preparedness Programme). V záverečných ustanoveniach, tretej časti dokumentu, deklarujú zúčastnené strany svoj záväzok “pracovať na zvyšovaní účinnosti humanitárnej pomoci EÚ.”⁶⁸

Vo vzťahu k dovedty prijatým dokumentom odzrkadľuje konsenzus progres Únie z teoretického/koncepcného hľadiska. Rozdiel môžeme vnímať pri konkrétnejšej a komplexnejšej formulácii princípov a postupov, ako aj pri nových aspektoch, ktoré predtým v dokumentoch brané do

⁶⁴ Viď: Spoločná pozícia Rady 2008/944/SZBP z 8. decembra 2008, ktorou sa vymedzujú spoločné pravidlá upravujúce kontrolu vývozu vojenskej technológie a materiálu. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2008 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=uriserv%3AAOJ.L_2008.335.01.0099.01.SLK&toc=OJ%3AL%3A2008%3A335%3ATOC

⁶⁵ Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP), 2009, článok 16

⁶⁶ Viď podrobnosti na stránkach ICRC, dostupné napríklad z: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=380 alebo https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=195

⁶⁷ Spoločné vyhlásenie Rady a zástupcov vlád členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, Európskeho parlamentu a Európskej komisie (2008/C 25/01): EURÓPSKY KONSENZUS O HUMANITÁRNEJ POMOCI. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2008 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A42008X0130%2801%29#ntr21-C_2008025SK.01000101-E0021

⁶⁸ *Ibid*, článok 99.

úvahy neboli. Napriec celým konsenzom je dôraz kladený na súdržnosť, vzájomnú prepojenosť a komplementárnosť, partnerstvá na medzinárodnej i regionálnej úrovni, kolektívnu zodpovednosť, dodržiavanie medzinárodného práva a efektívnosť v rámci poskytovania pomoci. Príkladmi nových aspektov, ktoré sa v predchádzajúcich dokumentoch neboli zdôraznené, sú princíp rodovej rovnosti a zásady správneho humanitárneho darčovstva (GHD). GHD, teda Good Humanitarian Donorship, predstavuje 24 princípov, ku ktorým sa EÚ zaviazala spoločne s 41 ďalšími donormi HP.⁶⁹ Vo vzťahu k definíciám HD je potrebné poukázať aj na (v úvode Konsenzu spomenutú) nevyhnutnosť humanitárneho priestoru a na deklarovanie nezávislosti humanitárnych a politických (a iných) cieľov, ktoré EÚ prostredníctvom konsenzu vyjadrila niekoľkonásobne. Konkrétne napríklad v článku 30: “EÚ sa bez toho, aby boli dotknuté humanitárne zásady neutrality a nezávislosti, zaväzuje k zabezpečeniu politickej súdržnosti, komplementarity a účinnosti využitím svojho vplyvu a celej škály nástrojov, ktoré má k dispozícii, s cieľom riešiť základné príčiny humanitárnych kríz.”; či článku 14: “Dodržiavanie nezávislosti znamená, že humanitárne ciele sú nezávislé od politických, hospodárskych, vojenských alebo iných cieľov a slúžia na zabezpečenie toho, že jediným cieľom humanitárnej pomoci je zmierniť utrpenie obetí v humanitárnych krízach a zabrániť mu.” Špecifická pozícia HP v rámci zahraničnopolitickej reakcie je taktiež vyjadrená článkom 15, ktorý hovorí, že “humanitárna pomoc EÚ nie je nástrojom krízového riadenia.”⁷⁰

2.2. Vzťah humanitárnej pomoci a zahraničnej politiky

Z hľadiska primárneho práva vychádza HP EÚ z konsolidovaného znenia Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), konkrétne článku 214, ktorý je súčasťou piatej časti ZFEÚ dedikovanej všeobecným ustanoveniam o vonkajšej činnosti EÚ. Článok 214 stanovuje, že sa činnosti Únie v oblasti humanitárnej pomoci vykonávajú v rámci zásad a cieľov vonkajšej činnosti Únie a že sa činnosti Únie a činnosti členských štátov vzájomne dopĺňajú a posilňujú.⁷¹ Stanovuje taktiež, že sa HP EÚ má vykonávať v súlade so zásadami medzinárodného práva, zásadami nestrannosti, neutrality a nediskriminácie a že Únia môže uzavrieť s tretími krajinami a príslušnými medzinárodnými organizáciami akúkoľvek dohodu vhodnú na dosiahnutie cieľov uvedených v odseku 1 a v článku 21 Zmluvy o Európskej únii. Relevantným je taktiež článok 196 ZFEÚ⁷², ktorý hovorí o civilnej ochrane,

⁶⁹ Vid' GHD: 24 Principles and Good Practice of Humanitarian Donorship. Dostupné z <https://www.ghdinitiative.org/ghd/gns/principles-good-practice-of-ghd/principles-good-practice-ghd.html>

⁷⁰ Spoločné vyhlásenie Rady a zástupcov vlád členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, Európskeho parlamentu a Európskej komisie (2008/C 25/01): EURÓPSKY KONSENZUS O HUMANITÁRNEJ POMOCI.; články 14, 15, 30

⁷¹ Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, článok 214. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A12016E214>

⁷² Vid' viac informácií: Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, článok 196. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A12016E196>

ktorá patrí do rámca činnosti DG ECHO (autorka sa tejto oblasti v práci bližšie nevenuje, ale berie ju do úvahy).

Z uvedeného článku 214 vo vzťahu k HD vyvstáva kľúčová otázka: aké konkrétne sú zásady a ciele vonkajšej činnosti Únie? Zásady bližšie špecifikuje zmienený článok 21 Zmluvy o Európskej únii nasledovne: “Činnosť Únie na medzinárodnej scéne sa spravuje zásadami, ktoré sa uplatnili pri jej založení, rozvoji a rozšírení a ktoré hodlá podporovať vo zvyšku sveta: demokracia, právny štát, univerzálnosť a nedeliteľnosť ľudských práv a základných slobôd, zachovávanie ľudskej dôstojnosti, rovnosť a solidarita a dodržiavanie zásad Charty Organizácie Spojených národov a medzinárodného práva. Únia sa usiluje o rozvoj vzťahov a budovanie partnerstiev s tretími krajinami a s medzinárodnými, regionálnymi alebo svetovými organizáciami, ktoré uznávajú spoločné zásady uvedené v prvom pododseku. Presadzuje mnohostranné riešenia spoločných problémov, najmä v rámci Organizácie Spojených národov.”⁷³

Druhý bod článku hovorí o cieľoch vonkajšej činnosti, z ktorých možno spomenúť najmä (b) upevňovanie a podporu demokracie, právneho štátu, ľudských práv a zásad medzinárodného práva; (c) zachovávanie mieru, predchádzanie konfliktom a posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti v súlade s cieľmi a zásadami Charty Organizácie Spojených národov, zásadami Helsinského záverečného aktu a cieľmi Parížskej charty vrátane tých, ktoré sa týkajú vonkajších hraníc; (g) pomoc obyvateľstvu, krajinám a regiónom postihnutým prírodnými katastrofami alebo katastrofami spôsobenými ľudskou činnosťou; či (h) presadzovanie medzinárodného systému založeného na posilnenej mnohostrannej spolupráci a dobrej správe vecí verejných v celosvetovom meradle.⁷⁴

Na základe uvedených informácií tak môžeme konštatovať, že záväzok EÚ k nezávislosti humanitárnej činnosti od politických cieľov vyplýva z jej zakladajúcich zmlúv.

Existuje niekoľko ďalších dokumentov, ktoré upravujú vzťah poskytovania HP a zahraničnej politiky EÚ, resp. DG ECHO a EEAS. Vo vzťahu k komplementárnosti a efektívnosti poskytovania pomoci, ktoré sú pre HD kľúčové, je potrebné spomenúť 2 dokumenty, a to: “Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade: Komplexný prístup EÚ k vonkajším konfliktom a krízam” z roku 2013 a na neho nadväzujúce “Záver Rady o integrovanom prístupe k vonkajším konfliktom a krízam” z roku 2018. Oba dokumenty opätovne pripomínajú a potvrdzujú poskytovanie HP v súlade so špecifickými pracovnými metódami, ktoré rešpektujú zásady humanity, neutrality, nestrannosti a nezávislosti, a

⁷³ Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii, článok 21. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A12016M021>

⁷⁴ *Ibid*; článok 21, bod 2.

výlučne na základe potrieb postihnutého obyvateľstva.⁷⁵ V rámci komplexného prístupu je dôraz kladený na strategickú spoluprácu, spoločnú víziu a čo najlepšie využitie širokej škály nástrojov, politik a mechanizmov, ktoré má EÚ k dispozícii; na základe čoho sa EÚ prejavuje ako silnejšia, koherentnejšia, viditeľnejšia a účinnejšia vo svojich vonkajších vzťahoch.⁷⁶ V rámci na neho nadväzujúceho integrovaného prístupu, ktorý predstavuje rámec pre súdržnejšiu a ucelenejšiu angažovanosť EÚ v externých konfliktoch a krízach, Rada zdôrazňuje “význam dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva a potvrdzuje úlohu EÚ pri zaujímaní dôrazného postoja k presadzovaniu dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva a ochrane civilného obyvateľstva vo všetkých konfliktných situáciách.”⁷⁷; ako aj špecifické postavenie humanitárnej pomoci v rámci integrovaného prístupu - tzv. “In-But-Out”.⁷⁸

Nakoľko sa v rámci humanitárnej činnosti nejedná iba o legislatívnu stránku veci, práve naopak, môžeme spomenúť taktiež dokument tzv. “Working Arrangements between Commission Services and the European External Action Service (EEAS) in Relation to External Relations Issues”⁷⁹ z roku 2012, ktorý upresňuje pracovné postupy a vzťahy medzi regionálnymi úradmi DG ECHO a delegáciami EEAS na každodennej úrovni. Z dokumentu vyplýva napríklad, že otvorenie, zatvorenie, či lokácia regionálneho úradu ECHO spadá do kompetencií DG ECHO, ktoré je povinné o tejto skutočnosti informovať vedúceho príslušnej delegácie EEAS. V prípade umiestnenia regionálneho úradu v rámci delegácie EEAS rozhodujú o tejto záležitosti DG ECHO, príslušná delegácia a EEAS spoločne; pričom by DG ECHO malo podať žiadosť s upresnenými požiadavkami a podmienky daného umiestnenia by mali byť nasledovne ustanovené memorandom o spolupráci medzi DG ECHO a EEAS. Memorandum má upresňovať zdieľanie finančných nákladov, spôsob platieb, prístupové a bezpečnostné podmienky, podmienky vstupu do komunikačného systému, atď. Dokument hovorí taktiež o vzťahom s ďalšími útvarmi Komisie ako sú DG BUDG či DG DEVCO (pozn.: v súčasnosti sa jedná o DG INTPA); finančných záležitostiach (napr. o MFF); právach a povinnostiach zamestnancov regionálnych a národných úradoch DG ECHO; a ďalších.⁸⁰

⁷⁵ SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Komplexný prístup EÚ k vonkajším konfliktom a krízam. *EUR-Lex* [online]. 2013 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013JC0030&from=SK>, str.4

⁷⁶ *Ibid.*, str. 3

⁷⁷ Závery Rady o integrovanom prístupe k vonkajším konfliktom a krízam. *Rada Európskej únie* [online]. 2018 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5413-2018-INIT/sk/pdf>, článok 4

⁷⁸ Vid' anglickú verziu dokumentu dostupnú z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5413-2018-INIT/en/pdf>, článok 7

⁷⁹ Working Arrangements between Commission Services and the European External Action Service (EEAS) in Relation to External Relations Issues, SEC(2012)48. *European Commission* [online]. 2012 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2012/EN/2-2012-48-EN-1-1.PDF>

⁸⁰ *Ibid.*

2.3. Finančná podpora humanitárnych projektov

Ďalšou dôležitou súčasťou humanitárnej činnosti EÚ, ktorá je koordinovaná DG ECHO, je finančná podpora humanitárnych projektov, ktoré sú prostredníctvom partnerov implementované po celom svete⁸¹. Jedná sa o rôzne neziskové organizácie (napr. národné organizácie/pobočky People in Need, Caritas, CARE, Adra, atď), medzinárodné organizácie či agentúry OSN; DG ECHO spolupracuje taktiež s národnými (rozvojovými) agentúrami členských štátov. Financované projekty zahŕňajú širokú škálu činností vrátane poskytovania jedla a výživy, prístreškov, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, vody, či hygienických potrieb v krízových situáciách. V prípade potreby je pomoc poskytovaná skrze prevod hotovosti či poukážok; v čom zohráva výraznú rolu zavádzanie a rozširovanie dostupnosti digitálnych technológií. Dôležitou súčasťou je budovanie kapacít (vzdelávanie, zdieľanie expertízy a dobrej praxe, atď), ktoré zefektívňuje a zkvalitňuje poskytovanie pomoci a vytvára priestor pre nové prístupy a zlepšenie spolupráce. Ďalšími z oblastí, na ktoré je (podľa stránok DG ECHO) kladený dôraz, sú sociálna ochrana a prepojenosť s rozvojovým sektorom; zvyšovanie pripravenosti na katastrofy; inklúzia postihnutých jednotlivcov; či poskytovanie pomoci, ktoré berie ohľad na rod a vek jednotlivcov.⁸²

Rozpočet DG ECHO je závislý na MFF (Multiannual Financial Framework), ktorý je dlhodobým rozpočtom Únie na 6 rokov (v súčasnosti na obdobie 2021-2027). DG ECHO každoročne vydáva finančné rozhodnutia zamerané celosvetovo (“Worldwide Decisions”), na základe ktorých sú ďalej pripravované tzv. “Humanitarian Implementation Plans (HIPs)” pre jednotlivé krajiny/regióny, ktoré upresňujú operačné priority. V prípade nepredvídaných humanitárnych kríz v mimoeurópskych krajinách sa využívajú prostriedky z “Emergency Aid Reserve” (a ďalšie, v prípade EÚ krajín sa jedná o EU Solidarity Fund⁸³). Jednotlivé finančné rozhodnutia sú právne akty prijaté Európskou komisiou, ktorá nimi DG ECHO dáva právo využiť financie z rozpočtu EÚ na humanitárnu pomoc; pričom sú prijaté na báze posúdenia potrieb, ktoré je v súlade s humanitárnymi princípmi. Posúdenie potrieb vykonáva DG ECHO na základe tzv. INFORM Risk Index⁸⁴, INFORM Severity Index⁸⁵ či posúdenia humanitárnych expertov. Pre konkrétnejšiu predstavu možno uviesť príklad: V roku 2020 bol (maximálne možný) rozpočet EÚ pre humanitárnu pomoc 1 823 962 500 EUR⁸⁶;

⁸¹ Vid' podrobnosti na: <https://www.dgecho-partners-helpdesk.eu/>

⁸² Humanitarian aid. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid_en

⁸³ EU Solidarity Fund. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/budget/explained/budg_system/flex/flex_en.cfm#top

⁸⁴ INFORM Risk. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://drmke.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Risk>

⁸⁵ INFORM Severity. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://drmke.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Severity>

⁸⁶ COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 11.8.2020 amending Commission Implementing Decision C(2020) 13 of 13.01.2020 on the financing of humanitarian aid actions from the 2020 general budget of the European Union - ECHO/WWD/BUD/2020/01000. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/c_2020_5449_f1_commission_implementing_decision_en_v6_p1_1088981.pdf, str.2

rok pred tým 2 039 501 335 EUR.⁸⁷ Vo veci operačných priorít, vychádza ECHO to svojho každoročného plánu, tzv. General Guidelines on Operational Priorities for Humanitarian Aid⁸⁸.⁸⁹

2.4. Zhrnutie

Na základe skúmaných informácií môžeme konštatovať, že je HD EÚ nástrojom zahraničnej politiky Únie vykonávaným za účelom podpory dosiahnutia humanitárnych cieľov počas a v období po prírodných katastrofách a krízach spôsobených ľudskou činnosťou, vrátane činnosti zameranej na predchádzanie krízových situácií a budovanie odolnosti. HD EÚ predstavuje širokú škálu praktík, ktoré vyžadujú vzájomnú komplementárnosť a spoluprácu s ďalšími relevantnými aktérmi a ktoré musia byť za každých okolností v súlade s princípmi medzinárodného humanitárneho práva.

Na základe uvedených informácií možno taktiež charakterizovať štyri hlavné piliere HD EÚ, ktoré sa navzájom dopĺňajú a prekrývajú. Jedná sa o (1) legislatívny základ, (2) komplementárnosť opatrení a budovanie partnerstiev, (3) podporu dodržiavania MHP, a (4) finančnú podporu humanitárnej činnosti. (1) Legislatívny rámec Únie v oblasti humanitárnej činnosti, ktorý bol priblížený v tejto časti práce, je súčasťou zahraničnej politiky a je na oficiálnych stránkach EÚ kategorizovaný pod "humanitárnu pomocou"⁹⁰. Predstavuje nevyhnutný predpoklad pre realizáciu HD, bez ktorého by jednotlivé praktiky HD neboli možné alebo by boli realizované v horšej kvalite a/alebo s menším dopadom. Práve kvôli dopadu a efektívnosti humanitárnej činnosti je podstatným pilierom HD EÚ (2) komplementárnosť opatrení a budovanie partnerstiev s relevantnými aktérmi, a to: medzinárodnými organizáciami, špeciálne OSN; národnými štátmi; mimovládnyimi organizáciami, atď..

(3) V rámci podpory dodržiavania MHP, ku ktorej sa Únia opakovane zaväzuje, má EÚ k dispozícii širokú škálu prostriedkov, ktorými môže reagovať a prispieť tak k riešeniu krízy. Menovite sú to napríklad: politický dialóg a negociácie; všeobecné verejné vyhlásenia; demarše a/alebo verejné vyhlásenia o konkrétnych konfliktoch; obmedzujúce opatrenia/sankcie; operácie krízového riadenia; vyvodenie individuálnej zodpovednosti; odborná príprava relevantných aktérov; kontrola vývozu vojenských technológií a materiálov,⁹¹ advokačná činnosť, atď. Je však dôležité zdôrazniť, že podniknuté opatrenia v kontexte HD musia byť nezávislé od iných cieľov EÚ, teda nemožno povedať, že by napr. všetky restriktívne opatrenia (podniknuté ako reakcia na určitú krízu) boli súčasťou HD EÚ. Do určitej miery otáznym (a vhodným na ďalšie skúmanie a upresnenie) aspektom je taktiež vzťah HD,

⁸⁷ COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 22.11.2019 amending Commission Implementing Decision C(2019) 17 of 11.01.2019 on the financing of humanitarian aid actions from the 2019 general budget of the European Union - ECHO/WWD/BUD/2019/01000. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/wwd_2019_2_en_act.pdf, str. 2

⁸⁸ Strategy. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/who/accountability/strategy_en

⁸⁹ Celkový legislatívny rámec DG ECHO je dostupný z: Legal framework, DG ECHO, https://ec.europa.eu/echo/who/about-echo/legal-framework_en

⁹⁰ Vid' súhrnný zoznam na <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/0404.html>

⁹¹ Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP), 2009, článok 16

HP a operácií krízového riadenia, nakoľko Európsky konsenzus o humanitárnej pomoci stanovuje, že HP nie je nástrojom krízového riadenia.

Po štvrté sa jedná o (4) finančnú podporu humanitárnych projektov, ktoré riešia urgentné potreby obetí krízy a majú priamy krátkodobý aj dlhodobý dopad (napríklad v prípade, že sa jedná o humanitárno-rozvojový nexus) na záchranu a kvalitu života, ako aj zmiernenie utrpenia postihnutej populácie.⁹²

3. HD EÚ v konflikte v Sýrii

Tretia časť práce nadväzuje na uvedenú definíciu a piliere HD a analyzuje vybrané príklady HD EÚ v kontexte zahraničnopolitickej reakcie na konflikt v Sýrii. Je potrebné poznamenať, že vzhľadom na komplexnosť tejto problematiky, predstavovala tvorba a bližšie zameranie sa v tejto časti najväčšie úskalie práce; a že sú uvedené príklady iba určitou vzorkou z celkovej reakcie, ktorá si vyžaduje hlbšiu a dôkladnejšiu analýzu. Prvá podkapitola tejto časti veľmi stručne približuje kontext konfliktu a prvotnú reakciu EÚ; druhá sa zameriava na vybrané príklady dokumentov v časovom rámci 2013 -2017; a tretia podkapitola sumarizuje zistené poznatky. Úvodom je dobré spomenúť, že sa samotný pojem “humanitárna diplomacia” v dokumentoch EÚ týkajúcich sa krízy v Sýrii z počiatku nevyskytoval (čo ale neznamená, že EÚ HD neprebíhalo); menovite sa spomínal až napríklad v záveroch Rady z rokov 2015, 2016 či 2018 - kedy Rada deklarovala pokračovanie intenzívnej humanitárnej diplomacie a hľadania spôsobov, ako možno zlepšiť prístup, ochranu a presadzovanie humanitárnych zásad⁹³. HD EÚ v Sýrii bola následne detailnejšie špecifikovaná v Spoločnom oznámení EK a VP z roku 2017 (Prvky stratégie pre Sýriu).

⁹² Finančná podpora humanitárnych projektov predstavuje komplexnú a kľúčovú súčasť humanitárnej činnosti; v práci jej však nie je venovaná výraznejšia pozornosť z dôvodu obmedzeného rozsahu.

⁹³ Napríklad: Council Conclusions on Syria (7956/18). *Council of the European Union* [online]. 2018 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/media/33736/syria-conclusions-7956_18.pdf, str. 4

3.1. Stručný kontext konfliktu a prvotná reakcia EÚ

Občianska vojna v Sýrii, ktorá v roku 2011 začala pro-demokratickými protestmi voči represívnemu režimu prezidenta Bašára al-Assada, prerástla do dlhoročného vojenského konfliktu a masívnej humanitárnej krízy trvajúcej do súčasnosti. Vývoj a závažnosť konfliktu gradovali postupne; v krajine však už pred vypuknutím konfliktu kumovala nespokojnosť občanov s autoritatívnym spôsobom Asadovej vlády; nedostatočne rozvinutou politickou slobodou a slobodou slova; utlačovaním občianskej spoločnosti; negatívnymi dopadmi neoliberálnych ekonomických reforiem zavedených v 90-tych rokoch; neuskutočnenými reformami; a ďalšími aspektmi. Aj vzhľadom na povstania Arabskej jari v regióne Blízkeho východu bolo otázkou času a spôsobu, kedy a ako sa táto nespokojnosť výraznejšie prejaví. Po tom, ako vládny režim agresívne potlačil pokojné protesty v marci 2011 v sýrskom meste Daraa, ktoré boli reakciou na uväznenie a neprimerané zaobchádzanie s mladými chlapcami (kvôli tvorbe grafitov s protirežimovým motívom), vypukli protesty naprieč celou Sýriou a brutálne násilie eskalovalo. Situácia v krajine sa postupne vyvinula do občianskej vojny a viacerých prepojených konfliktov medzi rôznymi aktérmi. Celkový vývoj okrem zapojenia zahraničných aktérov s rôznorodými geopolitickými cieľmi (napr. Rusko, Saudská Arábia, USA, Irán, Turecko, libanonské šiítske hnutie Hizballáh, atď) výrazne skomplikovali aj etnické a náboženské konflikty; otázka kurdskej autonómie; ako aj vzostup a zapojenie Islamského štátu (ISIS) v roku 2014 a vyhlásenie kalifátu.^{94 95} Táto vojna predstavuje jeden z najkomplexnejších konfliktov od druhej svetovej vojny vôbec a vo výraznej miere ovplyvnila nielen Sýriu a okolitý región, ale aj medzinárodné spoločenstvo ako také. V priebehu konfliktu v dôsledku zverstiev, bombardovania, obliehania⁹⁶, či chemických útokov⁹⁷ prichádzali o život civilní obyvatelia (podľa Syrian Observatory for Human Rights sa do roku 2020 jedná o viac ako 115 000 civilistov⁹⁸); opakovane bolo porušované medzinárodné humanitárne právo a páchané vojnové zločiny všetkými zúčastnenými stranami.⁹⁹ Podľa údajov UN OCHA (k decembru 2020) je v Sýrii 11,1 milióna ľudí v núdzi, z toho 4,7 milióna v akútnej núdzi; 6,2 milióna vnútorne vysídlených občanov a 5,6 milióna registrovaných utečencov v okolitých krajinách (predovšetkým v Turecku, Libanone, Jordánsku, Iraku, Egypte, Sudáne).¹⁰⁰ Dlhodobá humanitárna kríza týchto rozmerov nevyhnutne vyžadovala a vyžaduje intenzívnu pomoc a zákrok zo strany medzinárodného spoločenstva.

⁹⁴ DANIEL, Jan. Občianska válka v Sýrii (přehled). *Encyklopedie migrace* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.encyclopediamigration.org/syrska-obcianska-valka/>

⁹⁵ YACUBIAN, Mona. Syria Timeline: Since the Uprising Against Assad. *The United States Institute of Peace* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.usip.org/syria-timeline-uprising-against-assad>

⁹⁶ *Siege Watch: Syria* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://siegewatch.org/>

⁹⁷ Chemical weapons attacks documented by IICISyria. *OHCHR* [online]. 2018 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/SiteCollectionImages/Bodies/HRCouncil/IICISyria/COISyria_ChemicalWeapons.jpg

⁹⁸ Nearly 585,000 people have been killed since the beginning of the Syrian Revolution. *Syrian Observatory for Human Rights* [online]. 2020 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.syriaohr.com/en/152189/>

⁹⁹ Fresh evidence of war crimes committed by all sides in Syrian conflict, probe finds. *UN News* [online]. 2020 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2020/07/1067761>

¹⁰⁰ Syrian Arab Republic. *UN OCHA* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.unocha.org/syria>

Európska únia v rámci svojej prvotnej reakcie na eskaláciu krízy v roku 2011 reagovala odsúdením násilného utlačania protestujúcich a v máji 2011 vydala voči Sýrii a osobám zodpovedným za násilie voči civilnému obyvateľstvu prvé reštriktívne opatrenia (zákaz predaja, dodávok alebo vývozu všetkých druhov výzbroje, súvisiaceho materiálu a vybavenia, ktoré by sa mohlo použiť na vnútornú represiu; zákaz vstupu na a prechodu cez územie EÚ pre určité osoby zodpovedné za násilie; zmrazenie finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov daných fyzických a/alebo právnických osôb a subjektov¹⁰¹; atď.), ktoré boli v priebehu ďalších rokov predĺžené a rozšírené¹⁰². Ešte koncom mája boli reštriktívne opatrenia uvalené aj na prezidenta Bašára al-Asada a ďalších vysokopostavených úradníkov.¹⁰³ Bola taktiež pozastavená príprava vzájomnej asociačnej dohody (tzv. EU-Syrian Association Agreement), ako aj bilaterálne programy, ktoré boli súčasťou ENPI, atď.¹⁰⁴ Ďalšími z opatrení boli ropné embargo; zmrazenie aktív Sýrskej centrálnej banky, ktoré sa nachádzali v EÚ; či obmedzenia určitých investícií¹⁰⁵. V auguste 2011 (po vyjadrení Baracka Obama) Únia vyzvala Asada k odstúpeniu.¹⁰⁶ Od tohto okamihu až do konca roku 2013, kedy bola vydaná nová stratégia EÚ ohľadom prístupu ku konfliktu, zhrňujú Rim Turkmani a Mustafa Haid niekoľko opakujúcich sa postojov EÚ ku kríze, a to: trvanie na odstúpení prezidenta Asada; prísľub nového partnerstva po tom, čo prezident odstúpi; postupné uznávanie legitímnosti sýrskej opozície v exile; víťanie rezolúcií Bezpečnostnej rady OSN alebo vyjadrenie ľútosť nad neschopnosťou dohodnúť sa na rezolúcii; oznamovanie podpory snahám Ligy arabských štátov, OSN a ich osobitným vyslancom; oznamovanie navýšenia finančnej podpory humanitárnej asistencie; pridanie reštriktívnych opatrení; odsudzovanie využitia násilia vládny režimom; vyjadrenie podpory politickému riešeniu krízy založenému na Ženevskom komuniké z júna 2012; a v niektorých prípadoch vyjadrenie podpory občianskej spoločnosti.¹⁰⁷ Podľa údajov DG ECHO v období 2011 - 2013 prispela EÚ spoločne so svojimi členskými štátmi v rámci humanitárnej a ne-humanitárnej pomoci (tj. podpora vzdelávania, hostiteľských komunít, atď.) čiastkou vyše 2 miliardy EUR.¹⁰⁸

¹⁰¹ Rozhodnutie Rady 2011/273/SZBP z 9. mája 2011 o reštriktívnych opatreniach voči Sýrii. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2011/273/oj>

¹⁰² Napríklad: COUNCIL DECISION 2011/782/CFSP of 1 December 2011 concerning restrictive measures against Syria and repealing Decision 2011/273/CFSP. *Official Journal of the European Union* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:319:0056:0070:EN:PDF>

¹⁰³ PAWLAK, Justyna a David BRUNNSTROM. EU imposes sanctions on Syria's Assad. *Reuters* [online]. 2011 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-syria-idUSLDE73N02P20110523>

¹⁰⁴ Countries and regions: Syria. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/syria/>

¹⁰⁵ Sýria: Reakcia Rady na krízu. *Európska rada. Rada Európskej únie* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/syria/>

¹⁰⁶ VOGEL, Toby. EU calls for Assad resignation. *Politico* [online]. 2011 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/eu-calls-for-assad-resignation/>

¹⁰⁷ TURKMANI, Rim a Mustafa HAID. The role of the EU in the Syrian conflict. *Security in transition* [online]. 2016 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: http://www.securityintransition.org/wp-content/uploads/2016/02/WP05_Syria_FinalEditedVersion.pdf, str. 9 - 10

¹⁰⁸ Syria crisis: ECHO factsheet. *Reliefweb, UN OCHA* [online]. 2013 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/syria_en_16.pdf

3.2. Príklady HD EÚ v Sýrii v rokoch 2013 -2017

Nasledujúca podkapitola približuje príklady relevantných dokumentov a skúma ich vo vzťahu k uvedeným pilierom HD a dvom podstatným vývojom/udalostiam konfliktu v období rokov 2013 - 2017, ktoré sa udiali v rozmedzí rokov 2013-2017 a ktoré boli značným porušením medzinárodného humanitárneho práva (chemický útok v Ghouta v roku 2013 a obliehanie mesta Aleppo v roku 2016).

Únia v tomto období vydala širokú škálu dokumentov; pre účely práce sú skúmané dokumenty rozdelené do troch kategórií. V prvom rade sa jedná o (1) rámcové/strategické dokumenty, ktoré reagujú na celkový konflikt a stanovujú priority a strategické ciele EÚ (konkrétne krízové situácie sú v nich spomínané veľmi okrajovo). Ako už bolo spomenuté v úvode, v danom časovom období sa jedná o tri strategické dokumenty, a to: Spoločné oznámenie EK a VP: “Smerom ku komplexnému prístupu EÚ ku kríze v Sýrii” z roku 2013; Spoločné oznámenie EK a VP: “Prvky regionálnej stratégie EÚ pre Sýriu a Irak, ako aj pre hrozbu, ktorú predstavuje Dá’iš” z roku 2015; a Spoločné oznámenie EK a VP: “Prvky stratégie EÚ pre Sýriu” (spolu s na neho nadväzujúcimi závermi Rady) z roku 2017. Všetky tieto dokumenty odkazujú na Ženevské komuniké z roku 2012 vypracované Akčnou skupinou pre Sýriu¹⁰⁹. V druhom rade sa jedná o (2) dokumenty, ktoré reagujú na celkový priebeh konfliktu a zároveň aj na konkrétne situácie - práca sa zameriava menovite na závery Rady, ale môže sa jednať napríklad aj o rezolúcie Európskeho parlamentu, atď. (3) Treťou kategóriou sú dokumenty/opatrenia, ktoré reagujú na konkrétnu krízovú situáciu konfliktu; práca približuje konkrétne vyhlásenia VP k vybraným udalostiam.

Prvou z vybraných udalostí je chemický útok vládneho režimu z roku 2013. 21. augusta 2013 zaútočil Asadov režim chemickými zbraňami (sarínom) na predmestie Damasku, Ghouta. O tomto útoku, ktorý spôsobil úmrtie vyše 1300 civilných obyvateľov a veľké množstvo ťažkých zranení, sa Ban Ki-moon, vtedajší generálny tajomník OSN, vyjadril ako o najzávažnejšom potvrdenom¹¹⁰ prípade od využitia chemických zbraní Saddamom Husseinom v roku 1988 v Halabja.¹¹¹ Tento brutálny útok prekročil “red line” amerického prezidenta Baracka Obamu, ktorý predtým deklaroval možnosť vojenskej intervencie Spojených štátov v prípade využitia chemických zbraní; avšak po útoku nezakročil priamo, ale rozhodol sa prvotne predložiť návrh Kongresu a situáciu riešiť prostredníctvom diplomatickej spolupráce s Ruskou federáciou. V septembri 2013 bol uzavretý tzv. Framework for Elimination of Syrian Chemical

¹⁰⁹ Identical letters dated 5 July 2012 from the Secretary-General addressed to the President of the General Assembly and the President of the Security Council: Final communiqué of the Action Group for Syria. *UN* [online]. 2012 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SY_120630_Final%20Communique%20of%20the%20Action%20Group%20for%20Syria.pdf

¹¹⁰ Viď podrobnosti: Identical letters dated 13 December 2013 from the Secretary-General addressed to the President of the General Assembly and the President of the Security Council. *UN* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://undocs.org/A/68/663>

¹¹¹ Syria chemical attack: What we know. *BBC News* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-23927399>

Weapons¹¹²; Asadov režim prisľúbil vzdať sa chemických zbraní a pristúpil k Dohovoru o chemických zbraniach (útoky však v budúcnosti pokračovali).¹¹³

Druhou vybranou udalosťou je krízová situácia, ktorá nastala v Aleppe v roku 2016. Niekoľkoročné boje o strategicky dôležité sýrske mesto Aleppo (trvajúce od roku 2012) a jeho intenzívne niekoľkomesačné obliehanie a bombardovanie zo strany sýrskych vládných jednotiek a ich spojencov (Rusko, Irán, šiitských milícií) skončili v decembri 2016 porážkou povstalcov.¹¹⁴ Počas tohto obdobia boli civilní obyvatelia vystavení konštantnému ohrozeniu života a mnohí urgentne potrebovali humanitárnu pomoc. Vtedajší námestník generálneho tajomníka pre humanitárne záležitosti a koordinátor núdzovej pomoci OSN, Stephen O'Brien, v tejto veci v novembri 2016 v rámci Bezpečnostnej rade OSN "v záujme ľudskosti vyzýval a žiadal vplyvné strany, aby urobili všetko, čo je v ich silách, pre ochranu civilistov a povolenie vstupu do obliehaných častí východného Aleppa predtým, než sa z neho stane jeden obrovský cintorín"¹¹⁵.

3.2.1. Strategické dokumenty

3.2.1.1. Smerom ku komplexnému prístupu EÚ ku kríze v Sýrii

V Spoločnom oznámení¹¹⁶ z roku 2013 prichádzajú EK a VP s návrhom komplexného prístupu EÚ v rámci reakcie na konflikt, ako aj na jeho dôsledky v Sýrii a v susedných krajinách; pričom zdôrazňujú, že prvoradou prioritou EÚ je podporiť politické urovanie konfliktu, ktoré by ukončilo násilie a viedlo k prechodu k demokratizačnému procesu (a zároveň aj riešeniu humanitárnej krízy). Berúc do úvahy zapojenie množstva aktérov a komplexný kontext konfliktu, pomenúva dokument niekoľko kľúčových cieľov EÚ - okrem podpory politického riešenia napríklad zamedzenie destabilizácie v regióne (v dôsledku tzv. spillover effect), riešenie dôsledkov konfliktu na EÚ a v rámci EÚ; ako aj riešenie katastrofálnej humanitárnej situácie a pomoc postihnutému obyvateľstvu. Zdôraznená je taktiež potreba spravodlivosti a prevzatia zodpovednosti za porušovanie ľudských práv, vojnové zločiny a útoky s

¹¹² Framework for Elimination of Syrian Chemical Weapons. *U.S. Department of State* [online]. Washington, 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/09/214247.htm>

¹¹³ AL-MAGHAFI, Nawal. How chemical weapons have helped bring Assad close to victory. *BBC News* [online]. 2018 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-45586903>

¹¹⁴ BASSAM, Laila, Angus MCDOWALL a Stephanie NEBEHAY. Battle of Aleppo ends after years of bloodshed with rebel withdrawal. *Reuters* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-idUSKBN1420H5>

¹¹⁵ SECURITY COUNCIL 7822ND MEETING (AM): Addressing Dire Humanitarian Situation in Syrian City of Aleppo, Security Council Remains Stalled on Draft Resolution to Facilitate Ceasefire, Humanitarian Access. *United Nations* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.un.org/press/en/2016/sc12605.doc.htm>

¹¹⁶ SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV: SMEROM KU KOMPLEXNÉMU PRÍSTUPU EÚ KU KRÍZE V SÝRII. *EUR-Lex* [online]. 2013 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013JC0022&from=EN>

chemickými a biologickými zbraňami¹¹⁷; EÚ podľa dokumentu začala so zavádzaním (efektívnych) výnimiek zo sankčného režimu v prospech sýrskeho obyvateľstva a opozície. Vo veci medzinárodnej ochrany sýrskych utečencov, ktorí boli svoju krajinu nútení opustiť, apeluje EK (na základe výzvy Vysokého komisára OSN pre utečencov) na členské štáty EÚ, “aby tejto výzve vyhovelí a vytvorili miesta na presídlenie alebo humanitárne prijatie, ktoré budú pre týchto ľudí prístupné” a “aby zaujali veľkorysý postoj k vydávaniu humanitárnych víz osobám vysídleným v dôsledku krízy v Sýrii, ktorí majú v EÚ rodinných príslušníkov, a takisto aby prijali všetkých Sýrčanov prichádzajúcich na vonkajšie hranice Únie”¹¹⁸. EÚ by podľa oznámenia taktiež mala zaviesť opatrenia, ktoré by podporovali prístup k humanitárnej pomoci a nerušený prístup humanitárnych pracovníkov, dodržiavanie medzinárodného humanitárneho práva, prepustenie politických väzňov, návrat pozorovateľov OSN a postupné uzavretie prímeria.¹¹⁹

Vo vzťahu k spomínaným pilierom HD je taktiež potrebné poznamenať, že EÚ v rámci HP deklaruje spoluprácu so všetkými stranami konfliktu v súlade s humanitárnymi princípmi, nadväzovanie užších stykov s miestnymi komunitami v dôsledku efektívneho poskytovania HP; ako aj plán navýšenia finančnej pomoci. “Závažnosť tejto krízy a ľudského utrpenia v Sýrii a susedných krajinách však nie je možné vyriešiť vyšším objemom finančných prostriedkov. Preto je zásadné rýchle nájsť trvalé politické riešenie, ktoré by zaručovalo zastavenie násilia a viedlo k inkluzívnej prechodnej vláde. Dá sa to dosiahnuť jedine dialógom.”¹²⁰ konštatuje záver oznámenia. Dané oznámenie bolo vydané v júni 2013, teda pred útokom v Ghouta a v počiatočnej fáze bojov o Aleppo, (aj) preto sa k týmto udalostiam nijak špecificky nevyjadruje. V úvode však v rámci závažnosti situácie zmieňuje zistenia zo správy Nezávislej medzinárodnej vyšetrovacej komisie OSN pre Sýriu (IICI Syria) z júna 2013, ktorá zdokumentovala systematické obliehanie, použitie chemických látok a nútené vysídľovanie.

3.2.1.2. Prvky regionálnej stratégie EÚ pre Sýriu a Irak, ako aj pre hrozbu, ktorú predstavuje Dá'iš

Dané spoločné oznámenie EK a VP, resp. stratégia, prijatá v roku 2015 a vypracovaná na podnet Rady EÚ - ktorej cieľom je čeliť hrozbe, ktorú predstavuje Dá'iš a iné teroristické skupiny, a vytvoriť podmienky pre inkluzívny politický prechod v Sýrii a trvalú stabilitu v Sýrii a Iraku - sa zakladá na kombinácii diplomatickej angažovanosti na politickej a oficiálnej úrovni, komunikačných činností a

¹¹⁷ Pričom EÚ vyzvala sýrsky režim k prístupu k Dohovoru o chemických zbraňach a ratifikovaniu Dohovoru o biologických a toxínových zbraňach (Ibid, str. 6)

¹¹⁸ Ibid, str. 8

¹¹⁹ Ibid, str.5

¹²⁰ Ibid, str. 16

praktických podporných opatrení¹²¹. Kladie dôraz na identifikáciu záujmov a vymedzenie príspevku EÚ k širšej činnosti medzinárodného spoločenstva zameranej na podporu dosiahnutia mieru a bezpečnosti; ako aj na dosiahnutie komplementárnosti medzi opatreniami Únie a jej členských štátov, či na nabádanie krajín daného regiónu k zodpovednosti za ukončenie kríz a riešenie násilného extrémizmu zo strany teroristických skupín. (konkrétnejšími cieľmi sú napr. podpora a posilňovanie ozbrojených síl bojujúcich proti Dá'iš; zastavenie prílevu zahraničných teroristických bojovníkov, finančných prostriedkov a zbraní pre Dá'iš; podpora kampaní v boji proti násilnému extrémizmu; sankcie; atď). Zdôrazňuje, že EÚ ako "dôležitý aktér v regióne nesie zodpovednosť za účinné a súdržné využívanie svojho vplyvu a početných nástrojov, ktorými disponuje, v záujme ochrany ľudských životov, ľudskej dôstojnosti a práv¹²²" a že angažovanosť v regióne je aj vo vlastnom záujme EÚ, a to vzhľadom na riziko šírenia terorizmu, destabilizáciu, vznik politického chaosu a z nich vyplývajúce vysídľovanie obyvateľov (ktoré vplýva nielen na susedné štáty Sýrie a Iraku, ale aj EÚ ako takú). Čiastkový cieľ venovaný humanitárnej pomoci, v rámci ktorej EÚ opätovne deklaruje dodržiavanie zásad ľudskosti, neutrality, nestrannosti a nezávislosti, poukazuje na potrebu zamerania sa na strednodobú až dlhodobú pomoc vysídleným osobám, ktorá je prospešná v zmysle budovania odolnosti, zotavenia sa a inklúzie obyvateľstva (a teda aj pre fázu po ukončení konfliktu).

Okrem potreby komplementárnosti opatrení a deklarácii dodržiavania humanitárnych zásad môžeme v oznámení nájsť viacero aspektov HD. V rámci koordinácie poskytovania HP kladie EÚ dôraz na poskytovanie podpory koordinačnému systému pod vedením OSN (v súlade s Európskym konsenzom o humanitárnej pomoci) a na posilnenie kapacít miestnych mimovládnych organizácií, ktoré poskytujú pomoc. Rozšírenie humanitárneho priestoru na základe spolupráce so všetkými zúčastnenými stranami; presadzovanie medzinárodného, utečeneckého a humanitárneho práva (aj v rámci vládnych politík Sýrie a Iraku), mechanizmov evidencie a dokumentácie pre vnútorne vysídlené osoby a utečencov (a ich prístup k právnomu poradenstvu); a zasadzovanie sa za ochranu humanitárnych pracovníkov, nedotknuteľnosť zdravotníckych a vzdelávacích zariadení, predstavujú ďalšie dôležité faktory pri efektívnom poskytovaní pomoci Únie (a ďalších aktérov) a podpore snáh o záchranu životov a zmiernenie utrpenia. Súčasťou humanitárnej činnosti zmienenej v oznámení je aj verejná diplomacia a viditeľnosť pomoci - v danom regióne, ako aj v EÚ. Vo vzťahu k uvedeným oblastiam sa oznámenie venuje otázke chemických zbraní, a to v rámci bodu 2.2.4., kde EÚ plánuje "naďalej podporovať činnosti Organizácie pre zákaz chemických zbraní (OPCW), najmä overovaciu misiu a zničenie sýrskych chemických zbraní a výrobných zariadení."¹²³

¹²¹ SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Prvky regionálnej stratégie EÚ pre Sýriu a Irak, ako aj pre hrozbu, ktorú predstavuje Dá'iš. *EUR-Lex* [online]. 2015 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52015JC0002>, bod č.2 (ciele)

¹²² *Ibid*, v "1 – KONTEXT"

¹²³ *Ibid*, bod 2.2.4.

3.2.1.3. Stratégia EÚ pre Sýriu

V roku 2017 bola prijatá nová Stratégia EÚ pre Sýriu, ktorú tvorilo spoločné oznámenie EK a VP¹²⁴ a závery Rady z apríla 2017¹²⁵. Stratégia (v súlade s Globálnou stratégiou pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku a Európskou susedskou politikou) mala viesť k naplneniu strategických cieľov, ktoré by mali prispievať k Sýrii ako k zjednotenej, územne celistvej a multikultúrnej krajine s legitímnou vládou, fungujúcimi inštitúciami, silným hospodárstvom a pluralistickým stabilným politickým systémom, ktorý dodržiava zásady právneho štátu. K dosiahnutiu uvedeného bolo, resp. je (podľa stratégie) potrebné ukončenie vojny prostredníctvom politickej transformácie a podpora zmysluplnej a inkluzívnej transformácie v súlade s rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 2254 a Ženevským komuniké - aj v tomto zmysle EÚ začala v koordinácii s OSN iniciatívu na rozvíjanie politického dialógu s kľúčovými aktérmi v regióne. Vzhľadom na dôležitosť organizácií občianskej spoločnosti pri presadzovaní demokracie, ľudských práv a slobody prejavu im (a ich združovaniu do súdržných platforiem) prisľúbila EÚ výraznú podporu. Aj v tomto dokumente zdôraznila nevyhnutnosť vyvedenia zodpovednosti za vojnové zločiny a porušovanie MHP, ako aj podporu odolnosti sýrskej spoločnosti a inštitúcií.

Kľúčovým k zmieneným aspektom HD je práve cieľ 5.5. zameraný na „záchranu životov riešením humanitárnych potrieb najzraniteľnejších Sýrčanov včasným, účinným, efektívnym a zásadovým spôsobom“, ktorý špecifikuje HD a HP. Humanitárna reakcia EÚ sa mala zameriavať na primárnu reakciu na núdzovú situáciu a na reakciu po núdzovej situácii, a to pomocou integrovaného prístupu založeného na niekoľkých oblastiach intervencie (potraviny; zdravie; prístrešie a nepotravinový materiál; voda, sanitácia a hygiena - WASH; a ochrana), pričom si EÚ pri poskytovaní pomoci prostredníctvom partnerov mala zachovať zásadový a nediskriminačný prístup vychádzajúci z potrieb.¹²⁶ HD špecifikuje stratégia nasledovným spôsobom: „Ako súčasť svojej humanitárnej diplomacie bude EÚ naďalej požadovať, aby všetky strany konfliktu zabezpečili ochranu civilistov, umožnili prístup k humanitárnej pomoci a humanitárnu reakciu v súlade s medzinárodným humanitárnym právom a zásadami zodpovednosti. EÚ bude pokračovať vo svojej podpore dôsledného prístupu „Whole of Syria“ ako najlepšieho spôsobu riešenia problémov súvisiacich s prístupom k pomoci a so zásadovým a účinným poskytovaním pomoci obyvateľom v núdzi zo všetkých zdrojov, vrátane operácií naprieč hranicami a líniami konfliktu.“¹²⁷ Vo vzťahu k vybraných udalostiam možno spomenúť tvrdenie, že „EÚ naďalej podporovať iniciatívy týkajúce sa prechodnej justície s cieľom pomôcť zabezpečiť povinnosti zodpovedať sa za vojnové

¹²⁴ SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Prvky stratégie EÚ pre Sýriu. *EUR-Lex* [online]. 2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX:52017JC0011>

¹²⁵ Rada prijala stratégiu EÚ pre Sýriu. *Európska rada. Rada Európskej únie*. [online]. 2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2017/04/03/fac-conclusions-syria/>

¹²⁶ SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Prvky stratégie EÚ pre Sýriu. *EUR-Lex*, 2017, článok 5.5

¹²⁷ *Ibid*, článok 5.5

zločiny, zneužívanie ľudských práv a porušovanie medzinárodného humanitárneho práva. To zahŕňa aj potvrdené používanie chemických zbraní..¹²⁸

3.2.2. Závery Rady

V priebehu rokov 2013 - 2017 bolo vydaných 13 záverov Rady Európskej únie¹²⁹, ktorých obsah sa v priebehu času líšil vo vzťahu k vývoju konfliktu a reakcii medzinárodného spoločenstva, zdieľali však niekoľko spoločných či súvisiacich aspektov, ktoré sú relevantné k pilierom HD. Menovite:

- EÚ vyjadruje znepokojenie a odsudzuje porušovanie ľudských práv a MHP, násilie, nerozlišujúce útoky a zverstvá, ktorých sa dopúšťajú všetky strany konfliktu (a predovšetkým Asadov režim)
- EÚ vyzýva k ukončeniu bojov, bombardovania civilných oblastí a objektov, obliehania a k dodržiavaniu záväzkov vyplývajúcich z medzinárodného práva a MHP
- EÚ vyzýva všetky strany konfliktu k zaručeniu prístupu humanitárnej pomoci a zaisteniu bezpečnosti humanitárnych pracovníkov, ako aj zdravotníckeho personálu a vybavenia
- EÚ deklaruje zintenzívnenie úsilia v oblasti humanitárnej diplomacie
- EÚ deklaruje hlboké znepokojenie v súvislosti s tzv. spill-over efektom krízy do susedných krajín
- EÚ víta rezolúcie OSN ; vyzýva k inkluzívnemu dialógu všetkých strán za účelom dosiahnutia mieru a skutočného politického prechodu v súlade s rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 2254¹³⁰ a Ženevským komuniké z roku 2012
- EÚ podporuje sýrskych občanov a snahy opozície; vyzýva opozíciu k zjednoteniu sa a aktívnej participácii v negociáciách
- EÚ deklaruje pokračovanie (prípadne obnovenie) restriktívnych opatrení voči Asadovmu režimu
- EÚ sa zaväzuje k poskytovaniu humanitárnej pomoci v súlade s humanitárnymi princípmi a k navýšeniu finančnej pomoci zasiahnutému obyvateľstvu; vyzýva k tomu zároveň aj medzinárodné spoločenstvo
- EÚ vyzýva k politickému riešeniu konfliktu; zdôrazňuje, že neexistuje vhodné vojenské riešenie konfliktu; a deklaruje svoju pripravenosť na budúce obnovenie partnerstva a poskytnutie pomoci za predpokladu demokratického prechodu
- EÚ zdôrazňuje nevyhnutnosť prebratia zodpovednosti za vojnové zločiny a zverstvá spáchané počas konfliktu a dôrazne odsudzuje využívanie chemických zbraní
- EÚ podporuje úsilie medzinárodného spoločenstva za účelom dosiahnutia mieru (špeciálne pod záštitou OSN) a deklaruje spoluprácu so svojimi medzinárodnými partnermi

¹²⁸ Ibid, článok 5.4.

¹²⁹ Vid' zoznam záverov Rady v časovom období 2013-2017: List of Council conclusions. *European Council* [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/public-register/council-concl/?year=2013>

¹³⁰ Pozn: po roku 2015, kedy bola rezolúcia prijatá

- EÚ vyjadruje podporu osobitnému vyslancovi OSN (pozn.: v tom období, resp. od roku 2014, túto pozíciu zastával Staffan de Mistura)
- EÚ zdôrazňuje dôležitosť boja proti Dá'iš a ďalším teroristickým skupinám
- EÚ zdôrazňuje reprezentáciu a participáciu žien v politických procesoch

Určité závery Rady reagovali aj na vybrané udalosti z rokov 2013 a 2016. Vo veci použitia chemických zbraní v Ghouta sa Rada 21. októbra 2013 odsúdila bezprecedentné využitie sily vládnyim režimom a vyjadrila sa, že "EÚ jednotne radikálne odsúdila hrozný chemický útok z 21. augusta. Tento útok bol očividným porušením medzinárodného práva, konkrétne zločinom proti ľudskosti a vojnovým zločinom podľa Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu (ICC) ... EÚ opakuje, že žiaden z týchto činov vrátane tých, ktoré boli spáchané chemickými a konvenčnými zbraňami či inými prostriedkami, by nemal ostať nepotrestaný, a pripomína, že BR OSN sa v súvislosti so situáciou v Sýrii môže kedykoľvek obrátiť na ICC, o čo požiadalo Švajčiarsko v liste zo 14. januára 2013 adresovanom BR"¹³¹. Rada v tomto závere taktiež vyzvala opozíciu, aby sa združila a aktívne sa zapájala na plánovanej mierovej konferencii pod vedením OSN v Ženeve a vyjadrila pripravenosť pokračovať v podpore úsilí sýrskej opozície.

Ku krízovej situácii pri obliehaní Aleppa sa Rada vyjadrila napríklad v svojom závere z 17. októbra 2016, v ktorom vyzvala k ukončeniu všetkých vojenských letov nad Aleppom, zastaveniu násilností, ukončeniu obliehania a zabezpečeniu udržateľného prístupu k humanitárnej pomoci. Rada deklarovala, že "EÚ bude pokračovať v intenzívnej humanitárnej diplomacii a bude hľadať spôsoby, ako zlepšiť prístup a ochranu a ako presadzovať humanitárne zásady a miestny konsenzus, pokiaľ ide o usmernenia pre poskytovanie pomoci"¹³². Používanie vyhladovania civilného obyvateľstva prostredníctvom obliehania ako vojrovej taktiky, ako aj násilné presuny obyvateľstva jasne pomenovala ako porušenie medzinárodného humanitárneho práva a vyzvala všetky zúčastnené strany k ochrane civilistov, humanitárnych a zdravotníckych štruktúr a k napomáhaniu OSN a humanitárnym organizáciám pri poskytovaní nevyhnutnej pomoci zraniteľným skupinám¹³³.

3.2.3. Vyjadrenia vysokej predstaviteľky Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku

V dobe vypuknutia konfliktu v Sýrii zastávala rolu vysokej predstaviteľky EÚ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku barónka Catherine Ashtonová, ktorú v roku 2014 vystriedala Federica Mogherini. Obe sa k aktuálnej situácii vyjadrovali pravidelne (podobne ako aj súčasný VP Josep

¹³¹ Závery Rady o Sýrii (15063/13). *Rada Európskej únie* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15063-2013-INIT/sk/pdf>, článok 3

¹³² Závery Rady o Sýrii (13193/16). *Rada Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13193-2016-INIT/sk/pdf>, článok 4

¹³³ Ibid.

Borrell). V otázke použitia chemických zbraní v Ghouta v roku 2013 môžeme spomenúť niekoľko vyhlásení C. Ashtonovej. 23. augusta, teda dva dni po útoku, vyjadrila hlboké znepokojenie nad údajným využitím chemických zbraní a nad pokračujúcim násilím v Sýrii, a taktiež plnú podporu výzve k dôkladnému, nestrannému a rýchlemu prešetreniu tejto situácie, ktorú vznieslo OSN. Zdôraznila nevyhnutnosť progresu v diplomatických procesov v súlade s iniciatívou ďalšej mierovej konferencii (Geneva II Conference), ako to iniciovali ministri zahraničných vecí John Kerry a Sergej Lavrov. “Príliš mnoho ľudí trpelo príliš dlho a stratilo príliš mnoho. Musíme ukončiť túto špirálu násilia, terorizmu a rastúceho toku utečencov. Medzinárodné spoločenstvo musí momentálne konať so zmyslom pre naliehavosť a zodpovednosť.”¹³⁴ Vzhľadom na americko-ruskú diplomatickú odozvu na útok v Ghouta Ashtonová 10. septembra 2013 v rámci svojho ďalšieho vyjadrenia privítala návrh, aby sýrsky režim odovzdal svoje chemické zbrane a podrobil ich medzinárodnej kontrole; a vyzvala Sýriu k pristúpeniu k Dohovoru o chemických zbraniach a ratifikácii Dohovoru o biologických zbraniach.¹³⁵ O niekoľko dní neskôr sa po zverejnení investigatívnej správy OSN, ktorá rozsiahle chemické útoky potvrdzovala, vyjadrila, že EÚ čo najdôraznejšie odsudzuje tento príšerný útok, ktorý je porušením medzinárodného práva, vojnovým zločinom a zločinom proti ľudskosti; a prízvukovala, že páchatelia musia prevziať zodpovednosť¹³⁶.

K obliehaniu Aleppa v roku 2016 sa Federica Mogherini taktiež vyjadrila opakovane. V auguste 2016 v rámci svojho vyhlásenia v mene EÚ odsúdila stupňujúce sa násilie, bombardovanie a obliehanie Aleppa, ktoré bránili humanitárnym aktérom pri poskytovaní humanitárnej asistencie a ohrozovali úspech procesu politickej transformácie. Deklarovala, že “EÚ bude naďalej robiť všetko, čo je v jej silách, v záujme zabezpečenia úplnej realizácie Ženevského komuniké a príslušných rezolúcií BR OSN.”¹³⁷ Zdôraznila, že EÚ vyzýva k zastaveniu bojov v Aleppe, k obnoveniu prímeria a umožneniu trvalého humanitárneho prístupu. “Humanitárne operácie v Aleppe musia slúžiť na humanitárne účely a byť v plnom súlade s medzinárodnými humanitárnymi zásadami a normami. Nemôžu byť súčasťou žiadnej vojenskej stratégie.”¹³⁸ Začiatkom októbra - počas zhoršujúcej sa humanitárnej krízy - predniesla Mogherini vyjadrenie spoločne s vtedajším komisárom EÚ pre humanitárnu pomoc, Christosom Stylianidesom, v ktorom oznámili urgentnú humanitárnu iniciatívu v Aleppe a apelovali na všetky zúčastnené strany ohľadom zabezpečenia nutnej autorizácie pre poskytnutie pomoci. Táto iniciatíva v spolupráci s OSN pozostávala z dvoch hlavných prvkov, a to: urgentného poskytnutia základnej pomoci

¹³⁴ Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the high urgency of a political solution to the Syrian conflict. *EEAS* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z:

https://eeas.europa.eu/archives/ashton/media/www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/138610.pdf

¹³⁵ Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the proposal to place Syria's chemical weapons under international control. *EEAS* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/archives/ashton/media/statements/docs/2013/130910_01_en.pdf

¹³⁶ Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the publication of the report by the UN investigation mission on chemical weapons in Syria. *EEAS* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z:

https://eeas.europa.eu/archives/ashton/media/statements/docs/2013/130917_01_en.pdf

¹³⁷ Vyhlásenie vysokej predstaviteľky v mene Európskej únie o Sýrii a situácii v Aleppe. *Európska rada* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4].

Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/08/18/declaration-mogherini-on-syria-and-aleppo/>

¹³⁸ *Ibid.*

(jedlo, voda, lieky/zdravotné potreby) pre max. 130 000 ľudí vo východnom Aleppe; a paralelného zabezpečenia lekárskej evakuácie zranených a chorých. EÚ taktiež mobilizovala ďalších 25€ ako balíčok núdzovej pomoci. “EÚ vyzýva svojich partnerov a všetky strany, aby sa v záujme ľudskosti a politickej budúcnosti Sýrie zjednotili v tejto humanitárnej iniciatíve pre Aleppo.”¹³⁹ Vo svojom ďalšom vyhlásení v decembri 2016 Mogherini opätovne potvrdila, že EÚ odsudzuje systematické, rozsiahle a hrubé porušovanie a zneužívanie ľudských práv a že “EÚ pripomína povinnosť v zmysle medzinárodného humanitárneho práva prijať všetky možné opatrenia na zabezpečenie ochrany civilistov a civilných objektov osobitne chránených medzinárodným humanitárnym právom.”¹⁴⁰ V rámci daného vyhlásenia taktiež deklarovala, že EÚ zintenzívni svoj dialóg s regionálnymi aktérmi (v nepretržitej koordinácii s osobitným vyslancom OSN) za účelom vytvorenia podmienok pre obnovenie inkluzívneho politického procesu.

3.3. Zhrnutie

Na základe príkladov dokumentov uvedených v tejto kapitole, môžeme konštatovať, že HD EÚ v skúmanom časovom rámci zohrávala významnú rolu v rámci zahraničnej politiky EÚ a že boli zakomponované všetky štyri piliere HD. EÚ opakovane odsudzovala násilie, porušovanie ľudských práv a MHP; a vyzývala všetky strany k zaručeniu prístupu humanitárnej pomoci a zaisteniu bezpečnosti humanitárnych pracovníkov. Počas konfliktu Únia značne finančne podporila projekty humanitárneho aj nehumanitárneho charakteru, ktoré sa zameriavali na pomoc sýrskemu obyvateľstvu a okolitým krajinám, ktoré sa stali host'ovskými krajinami pre sýrskych utečencov; bol zároveň vytvorený tzv. EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis (Madad fund).¹⁴¹ EÚ opatrenia zároveň vykonávala v spolupráci s ďalšími stranami a vyzývala k dialógu a spoločnému úsiliu medzinárodného spoločenstva za účelom dosiahnutia mieru. Možno však taktiež konštatovať, že bola HD súčasťou širšieho rámca nástrojov zahraničnej politiky v reakcii na krízu a že bola vo väčšine dokumentov zdôrazňovaná potreba politického riešenia (viď záver práce).

¹³⁹ Statement by the High Representative/Vice-President Federica Mogherini and Commissioner for Humanitarian Aid and Crisis Management Christos Stylianides on « an emergency humanitarian initiative for Aleppo ». European Commission [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_16_3270

¹⁴⁰ Vyhlásenie vysokej predstaviteľky v mene EÚ o situácii v Aleppe. *Európska rada* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/12/09/hr-declaration-aleppo/>

¹⁴¹ EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis. *European Commission* [online]. [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/trustfund-syria-region/our-mission_en

Záver

Predkladaná bakalárska práca si kládla za cieľ bližšie špecifikovať HD EÚ a následne ju skúmať na príklade reakcie EÚ na občiansku vojnu v Sýrii, ktorá od svojho vypuknutia v roku 2011 prerástla do jedného z najkrvavejších a najkomplexnejších konfliktov od konca druhej svetovej vojny a spôsobila masívnu dlhotrvajúcu humanitárnu krízu. Nakoľko v súčasnosti neexistuje jednotná definícia HD a pretrvávajú rozdiely vo vnímaní a používaní tohto pojmu v závislosti na škále aktérov praktizujúcich HD, bola v prvej časti práce na základe relevantnej odbornej literatúry a článkov navrhnutá nasledovná súhrnná definícia pojmu HD: “Humanitárna diplomacia predstavuje širokú škálu opatrení a praktík vykonávaných relevantnými aktérmi za účelom dosiahnutia humanitárnych cieľov (tzn. zachrány životov, zmiernenia utrpenia a zachovávanie ľudskej dôstojnosti obetí počas a v období po krízových situáciách; vrátane prevencie krízových situácií). Jedná sa o proces a nástroj zároveň; pričom do rámca praktík HD patria napríklad negociácie, dialóg, presvedčovanie, advokačná činnosť a ďalšie praktiky na rôznych úrovniach, na formálnej a neformálnej rovine. Realizácia HD je závislá od kontextu krízy a konkrétneho aktéra, ako aj od ich odlišných východiskových pozícií a zdrojov; avšak za každých podmienok a v každom čase vychádza z nemenných humanitárnych princípov (ľudskosti, neutrality, neustrannosti a nezávislosti). Ďalšími kľúčovými a nevyhnutnými faktormi, od ktorých závisí miera úspešnosti dosiahnutia cieľov HD, sú partnerstvo a vzájomná spolupráca zúčastnených strán, ktoré vyžadujú činnosť založenú na zdieľanej zodpovednosti, transparentnosti a konzistentnosti s humanitárnymi princípmi.”

V následnom definovaní HD EÚ boli kľúčovým poznatkom práve odlišné východiskové pozície a možnosti humanitárnych organizácií a politických aktérov; pričom sa na rozdiel od HD humanitárnych organizácií (ktoré sa zameriavajú primárne, ale nielen, na implementáciu politík v humanitárnej oblasti) v prípade HD politických aktérov jedná o jeden z nástrojov ich zahraničnej politiky. Možno teda konštatovať, že majú politický aktéri (ako napríklad EÚ) k dispozícii aj iné politické nástroje, ktorými môžu napomáhať k riešeniu príčin konfliktu a nielen jeho dôsledkov, na ktoré sa (zvyčajne) zameriava HD. Vychádzajúc z týchto záverov a na základe skúmania humanitárnej pomoci, jej vývoja a vzťahu so zahraničnou politikou EÚ, definuje práca HD EÚ nasledovne: “Humanitárna diplomacia EÚ je nástrojom zahraničnej politiky Únie vykonávaným za účelom podpory dosiahnutia humanitárnych cieľov počas a v období po prírodných katastrofách a krízach spôsobených ľudskou činnosťou, vrátane činnosti zameranej na predchádzanie krízových situácií a budovanie odolnosti. HD EÚ predstavuje širokú škálu praktík, ktoré vyžadujú vzájomnú komplementárnosť a spoluprácu s ďalšími relevantnými aktérmi a ktoré musia byť za každých okolností v súlade s princípmi medzinárodného humanitárneho práva. Nakoľko však väčšina humanitárnych kríz (okrem prírodných katastrof) vyžaduje politické riešenie, na to, aby mala HD EÚ čo najväčší dopad a prispievala k riešeniu krízy (aj keď riešenie príčin

krízy samo o sebe nie je cieľom HD), musí byť koordinovaná a vzájomne sa dopĺňať s ďalšími nástrojmi zahraničnej politiky.” Práca taktiež charakterizuje štyri hlavné piliere HD EÚ, ktoré sa navzájom dopĺňajú a prekrývajú. V prvom rade sa jedná o (1) legislatívny základ (približený v druhej časti práce), ktorý je súčasťou zahraničnej politiky a nevyhnutným predpokladom pre realizáciu HD. Druhým pilierom je (2) komplementárnosť opatrení a budovanie partnerstiev s relevantnými aktérmi, ako sú medzinárodné organizácie (najmä OSN), či mimovládne organizácie. Tretím je (3) podpora dodržiavania MHP, ktorú EÚ môže vykonávať napríklad prostredníctvom politického dialógu a negociácií; všeobecných verejných vyhlásení; demaršov a/alebo verejných vyhlásení o konkrétnych konfliktoch; obmedzujúcich opatrení/sankcií; operácií krízového riadenia; vyvodenie individuálnej zodpovednosti; odborná príprava relevantných aktérov; kontrola vývozu vojenských technológií a materiálov,¹⁴² atď. Ako bolo spomenuté, je však dôležité zdôrazniť, že podniknuté opatrenia v kontexte HD musia byť nezávislé od iných cieľov EÚ, teda nemožno povedať, že by napr. všetky reštriktívne opatrenia (podniknuté ako reakcia na určitú krízu) boli súčasťou HD EÚ. Ako štvrtý pilier práca charakterizuje (4) finančnú podporu humanitárnych projektov, ktoré riešia urgentné potreby obetí krízy a majú priamy dopad na záchranu a kvalitu života, ako aj zmiernenie utrpenia postihnutej populácie.

Po skúmaní takto definovanej HD EÚ na vybraných príkladoch dokumentov v rámci reakcie na konflikt v Sýrii v tretej časti práce možno konštatovať, že boli navrhnuté piliere HD EÚ v danom časovom rámci v zahraničnopolitickej reakcii vo výraznej miere zakomponované a zohrávali značnú rolu. Avšak skutočnosť, že bola v zmienených dokumentoch opakovane zdôraznená nevyhnutnosť politického (nie vojenského, nie iba humanitárneho) riešenia, potvrdzuje, že ak je cieľom EÚ (alebo určitého politického aktéra) prispieť k riešeniu krízovej situácie, musí byť HD implementovaná a koordinovaná s ďalšími nástrojmi zahraničnej politiky, pretože sama o sebe nerieši príčiny konfliktu a teda je sama o sebe nedostačujúcou reakciou. Na záver možno preto o HD EÚ (a/alebo vo svojej podstate aj o HD akéhokoľvek politického aktéra) stručne konštatovať, že sa jedná o veľmi dôležitý doplnkový nástroj zahraničnej politiky, ktorý rieši urgentné potreby krízou postihnutého obyvateľstva a na ktorý musia z hľadiska udržateľnosti a efektívnosti odozvy nadväzovať ďalšie nástroje zahraničnej politiky. V kontexte zahraničnej politiky teda HD EÚ výstižne charakterizuje spomínané In-But-Out.

Predkladaná práca si kládla za cieľ odpovedať na určené výskumné otázky, tie však predstavujú základ pre ďalšie skúmanie; v tomto zmysle možno na záver taktiež pomenovať niekoľko ďalších oblastí a súvislostí, ktoré by bolo v rámci tejto tematiky prospešné skúmať a na ktoré sa plánuje autorka v budúcnosti zamerať. Jedná sa napríklad o humanitárno-rozvojový nexus, na neho nadväzujúci vzťah medzi humanitárnou a rozvojovou diplomaciou, z nich vyplývajúce výzvy či príležitosti, a ďalšie. V otázke HD EÚ v Sýrii sa počas skúmania ako dôležitá téma (ktorej však z dôvodu rozsahu práce nebol

¹⁴² Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP), 2009, článok 16

daný priestor) ukázala napríklad byť otáznou efektívnosť reštriktívnych opatrení a miera ich negatívnych dopadov na civilné obyvateľstvo Sýrie.

Prácu by som rada ukončila myšlienkou, ktorá ma sprevádzala počas celej jej tvorby. „La vita non è un punto di vista“ (Život nie je uhlom pohľadu). Ľudia postihnutí dopadmi krízových situácií nie sú objektmi, či číslami v databázach, ale ľudskými bytosťami s hodnotou a právami rovnakými ako všetci ostatní. Relativizácia a nerešpektovanie nemenných ľudských práv a humanitárnych princípov túto skutočnosť nikdy nezmenia, ale spôsobia veľa nespravodlivosti a utrpenia. Rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a život v mieri nie sú privilegiom, ale právom každého jedného človeka. Aj to je jeden z dôvodov, prečo je skúmanie a praktizovanie efektívnej a konzistentnej humanitárnej diplomacie všetkými zúčastnenými aktérmi dôležité a nevyhnutné.

Summary

Due to armed conflicts, natural disasters and other factors, enormous numbers of people repeatedly face challenges such as risk of death or serious injury, gross human rights violations, displacement, lack of basic needs, etc. In today's interconnected world where complex humanitarian crises require complex responses and mechanisms based on shared responsibility and mutual cooperation, there's an increasing need for efficient humanitarian diplomacy (hereinafter referred to as HD). Although HD that is practised at various levels and by a wide range of actors (e.g. both at high political level and in the daily activities of humanitarian workers) represents an important tool in achieving humanitarian goals, it is currently under-researched and mainly practitioner-driven.

Aim of this bachelor thesis was to analyze and further specify European Union HD and its examples in the context of EU foreign policy response to civil war in Syria, which has since its outbreak in 2011 grown into a long-lasting complex conflict and caused a massive humanitarian crisis. Based on findings from relevant academic literature and articles this bachelor thesis defines HD as follows: “Humanitarian diplomacy represents a wide range of measures and practices that are carried out by relevant actors with the aim to achieve humanitarian goals (i.e. to save lives, alleviate suffering and maintain human dignity of victims during and in the aftermath of crisis situation; including crisis prevention). It is both a process and a tool that includes e.g. negotiations, dialogue, persuasion, advocacy and other practices at various levels, in both formal and informal ways. HD implementation is dependent on the context of crisis and

particular actors, as well as on their different starting positions and resources. However, under all circumstances and at all times, it is based on immutable humanitarian principles (humanity, neutrality, impartiality and independence). Other important factors that influence the success rate of the HD practices are partnership and mutual cooperation of all stakeholders that require actions based on shared responsibility, transparency and consistency with humanitarian principles."

Although this definition might be applied both in the case of a humanitarian organisation and a political actor, in defining EU HD in further detail, different starting positions and resources of actors were some of the crucial aspects to take into consideration. Especially the fact that unlike HD of humanitarian organizations which usually focus primarily (but not solely) on humanitarian policies implementation, HD of political actors is one of their foreign policy instruments. In this regard they also have a range of other tools at their disposal with which they are able to address the causes of the conflict and not just its consequences that HD (usually) addressed. Based on these conclusions and after further analysing EU humanitarian aid and its relationship to foreign policy, a definition of EU HD and its basic pillars was proposed in the second part of this bachelor thesis: "EU HD represents EU foreign policy instrument that aims to support achievement of humanitarian objectives during and in the aftermath of natural disasters and man-made crises, including actions related to disaster preparedness and resilience building. It represents a wide range of practices that require mutual complementarity and cooperation with other relevant actors and under all circumstances it must be consistent with international humanitarian law principles. As most humanitarian crises require a political solution, in order for the EU HD to truly contribute to resolving a crisis (although resolving crisis itself is not HD's objective), it must be coordinated and complementary with other foreign policy instruments." In addition to this definition, four pillars of EU HD (that overlap and complement each other) were proposed. (1) First pillar is the legislative basis¹⁴³, which is part of EU foreign policy and represents a necessary prerequisite for HD implementation. The second pillar is (2) the complementarity of measures and partnerships building with relevant actors, such as international organizations (especially UN) or non-governmental organizations. The third one is (3) promoting compliance with international humanitarian law which includes a variety of means of action that EU has at its disposal, namely: political dialogue and negotiations; general public statements; démarches and/or public statements about specific conflicts; restrictive measures / sanctions; crisis-management operations; emphasis on individual responsibility; training of relevant actors; export of arms¹⁴⁴, etc. However, it is important to stress that measures taken in the context of HD must be independent of other EU objectives, therefore we cannot say that e.g. all restrictive measures (taken in response to a crisis) are part of the EU HD. The fourth HD pillar proposed is (4) financial support of humanitarian projects that address the urgent needs of victims of

¹⁴³ See: Humanitarian Aid. *EUR-Lex*. [cit. 2021-5-4] Available from <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/0404.html>

¹⁴⁴ Updated European Union Guidelines on promoting compliance with international humanitarian law (IHL). *EUR-Lex* [online]. 2009 [cit. 2021-5-4]. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52009XG1215%2801%29>

particular crises and have a direct impact on saving life and life quality, as well as on alleviating suffering of the affected population.

Further specification and analysis of EU HD on concrete examples (official EU documents - strategies, Council conclusions and statements of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy; in the period of 2013 - 2017) related to its response to Syrian civil war showed that proposed EU HD pillars were included and played a significant role in EU foreign policy response. However, the fact that a need for a political (not military, not just a humanitarian) solution has been emphasized repeatedly, supports the argument that in order to bring effective and sustainable results, EU HD must be coordinated and implemented together with other foreign policy instruments via which EU is able to address the root causes of a conflict. In this sense terms “In-But-Out” (position in EU foreign policy) and “complementary tool” characterise this very essential tool that continuously saves lives of millions of people.

Zoznam použitej literatúry

Knihy a publikácie

DE LAURI, Antonio, ed. *Humanitarianism: Keywords*. Leiden, The Netherlands: Brill, 2020. ISBN: 978-90-04-43114-0. Dostupné z <https://doi.org/10.1163/9789004431140>

SMITH, Hazel a Larry MINEAR, ed. *Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft*. United Nations University Press, 2007. ISBN 978-92-808-1134-6.

YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4th ed. Los Angeles: Sage, c2009. Applied social research methods series, vol. 5. ISBN 978-1-4129-6099-1.

SHARP, Paul. BRITISH INTERNATIONAL STUDIES ASSOCIATION. *Diplomatic Theory of International Relations*. 00111. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 9780521760263

CONSTANTINOU, Costas M., Pauline KERR a Paul SHARP. *The SAGE Handbook of Diplomacy* [online]. London : SAGE Publications Ltd, 2016. ISBN 9781446298565. Dostupné z: doi:10.4135/9781473957930

BERG-SCHLOSSER, Dirk, Bertrand BADIE a Leonardo MORLINO. *The Sage handbook of political science*. Thousand Oaks: SAGE, 2020. ISBN 9781526459558.

BALZACQ, Thierry, Frédéric CHARILLON a Frédéric RAMEL, ed. *Global Diplomacy* [online]. Cham: Palgrave Macmillan, 2020 [cit. 2021-5-3]. ISBN 978-3-030-28786-3. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-030-28786-3

McRAE, Rob a Don HUBERT, ed. *Human Security and the New Diplomacy: Protecting People, Promoting Peace*. Montreal, Que: McGill-Queen's University Press, 2001. ISBN 9780773522008.

Odborné články a iné

RÉGNIER, Philippe. The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition. *International Review of the Red Cross* [online]. 2011, 93(884), 1211-1237 [cit. 2021-5-3]. ISSN 1816-3831. Dostupné z: doi:10.1017/S1816383112000574

MAREŠ, Jiří. Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika*. 2015, 65(2), s. 113–142. [cit. 2021-04-17]

KELLEY, John Robert. The New Diplomacy: Evolution of a Revolution. *Diplomacy & Statecraft* [online]. 2010, 21(2), 286-305 [cit. 2021-5-3]. ISSN 0959-2296. Dostupné z: doi:10.1080/09592296.2010.482474

TURUNEN, Salla. Humanitarian Diplomatic Practices. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2020, 15 (4), 459–487. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1163/1871191X-BJA10008>

EISENHARDT, Kathleen M. Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review* [online]. 1989, 14(4), 532-550 [cit. 2021-5-3]. ISSN 03637425. Dostupné z: doi:10.5465/AMR.1989.4308385

POULIOT, Vincent a Jérémie CORNUT. Practice theory and the study of diplomacy: A research agenda. *Cooperation and Conflict*. 2015, 50(3), 297-315. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/0010836715574913>

VEUTHEY, Michel. Humanitarian Diplomacy : Saving it When it is Most Needed. in : Alexandre VAUTRAVERS & Yvita FOX (Eds.) Humanitarian Space. Webster University Geneva 16th Humanitarian Conference. Geneva, Webster University, 2012, pp.195-208. Dostupné z <http://www.missionorderofmalta.org/docs/Humanitarian-Diplomacy-saving-it-when-it-is-most-needed.pdf>

CLARK, Michael David. Humanitarian multi-track diplomacy : Conceptualizing the Definitive, Particular, and Critical Role of Diplomatic Function in Humanitarian Action. [Groningen] : University of Groningen, 2018. 308 p. Dostupné z: https://www.rug.nl/research/portal/files/62239488/Complete_thesis.pdf ,

BANDOV, Goran a Gabrijela GOSOVIC. HUMANITARIAN AID POLICIES WITHIN THE EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Journal of Liberty and International Affairs* [online]. 2018, 4(2), 25-39 [cit. 2021-5-4]. eISSN 1857-9760.

HARROFF-TAVEL, Marion. THE HUMANITARIAN DIPLOMACY OF THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS. *IFRC* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/humanitarian-diplomacy-icrc.pdf>

RUSIŇÁK, Peter: O potrebe výskumu diplomacie. v *Zborník z vedeckej konferencie: ZAHRANIČNÁ POLITIKA A DIPLOMACIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V KONTEXTE EURÓPSKEJ INTEGRÁCIE* [online]. EUBA Bratislava, Friedrich Ebert Stiftung, 2007 [cit. 2021-03-23]. ISBN 978-80-225-2467-4. Dostupné z: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/konferencie/zborniky/Zbornik_2007_Zahranicna_politika_a_diplomacia_SR.pdf

DOBROWOLSKA-POLAK, Joanna: Humanitarian Diplomacy of the European Union v "CURYLO, Barbara, Joanna KULSKA a Aleksandra TRZCIELIŇSKA-POLUS, ed. Open Europe: Cultural Dialogue Across Borders:

Vol. 5: New Diplomacy in Open Europe. University of Opole, 2014. ISBN 978–83–7395–625–4 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/7568/Humanitarian_Diplomacy_of_the_European_Union_Do_browolska-Polak_Joanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y

TURKMANI, Rim a Mustafa HAID. The role of the EU in the Syrian conflict. *Security in transition* [online]. 2016 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: http://www.securityintransition.org/wp-content/uploads/2016/02/WP05_Syria_FinalEditedVersion.pdf

DANIEL, Jan. Občanská válka v Sýrii (přehled). *Encyklopedie migrace* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/syrska-obcanska-valka/>

YACUBIAN, Mona. Syria Timeline: Since the Uprising Against Assad. *The United States Institute of Peace* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.usip.org/syria-timeline-uprising-against-assad>

Oficiálne dokumenty EÚ a OSN

SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNŇOV: SMEROM KU KOMPLEXNÉMU PRÍSTUPU EÚ KU KRÍZE V SÝRII. *EUR-Lex* [online]. 2013 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013JC0022&from=EN>,

SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Prvky regionálnej stratégie EÚ pre Sýriu a Irak, ako aj pre hrozbu, ktorú predstavuje Dá'iš. *EUR-Lex* [online]. 2015 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52015JC0002>, bod č.2 (ciele)

SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Prvky stratégie EÚ pre Sýriu. *EUR-Lex* [online]. 2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX:52017JC0011>

Rada prijala stratégiu EÚ pre Sýriu. *Európska rada. Rada Európskej únie*. [online]. 2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2017/04/03/fac-conclusions-syria/>

List of Council conclusions. *European Council* [online]. [cit. 2021-5-2]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/public-register/council-concl/?year=2013>

Resolution adopted by the General Assembly on 10 September 2012. *United Nations* [online]. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/290, Článok 3 (b), (f), (g)

Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe: A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. *EEAS*, 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

NARIADENIE RADY (ES) č. 1257/96 z 20. júna 1996 o humanitárnej pomoci. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 1996 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:31996R1257&from=EN>

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Building an effective partnership with the United Nations in the fields of Development and Humanitarian Affairs. *EUR-Lex* [online]. 2001 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52001DC0231#>

Aktualizované usmernenia Európskej únie o podpore dodržiavania medzinárodného humanitárneho práva (MHP). *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2009 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52009XG1215%2801%29>

Spoločná pozícia Rady 2008/944/SZBP z 8. decembra 2008, ktorou sa vymedzujú spoločné pravidlá upravujúce kontrolu vývozu vojenskej technológie a materiálu. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2008 [cit. 2021-03-

23]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2008.335.01.0099.01.SLK&toc=OJ%3AL%3A2008%3A335%3ATOC

Spoločné vyhlásenie Rady a zástupcov vlád členských štátov, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, Európskeho parlamentu a Európskej komisie (2008/C 25/01): EURÓPSKY KONSENZUS O HUMANITÁRNEJ POMOCI. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2008 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A42008X0130%2801%29#ntr21-C_2008025SK.01000101-E0021

Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, článok 214. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A12016E214>

Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, článok 196. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A12016E196>

Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii, článok 21. *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A12016M021>

SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE: Komplexný prístup EÚ k vonkajším konfliktom a krízam. *EUR-Lex* [online]. 2013 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013JC0030&from=SK>

Závery Rady o integrovanom prístupe k vonkajším konfliktom a krízam. *Rada Európskej únie* [online]. 2018 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5413-2018-INIT/sk/pdf>

Working Arrangements between Commission Services and the European External Action Service (EEAS) in Relation to External Relations Issues, SEC(2012)48. *European Commission* [online]. 2012 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2012/EN/2-2012-48-EN-1-1.PDF>

COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 11.8.2020 amending Commission Implementing Decision C(2020) 13 of 13.01.2020 on the financing of humanitarian aid actions from the 2020 general budget of the European Union - ECHO/WWD/BUD/2020/01000. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/c_2020_5449_f1_commission_implementing_decision_en_v6_p1_1088981.pdf, str.2

COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 22.11.2019 amending Commission Implementing Decision C(2019) 17 of 11.01.2019 on the financing of humanitarian aid actions from the 2019 general budget of the European Union - ECHO/WWD/BUD/2019/01000. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/wwd_2019_2_en_act.pdf, str. 2

Council Conclusions on Syria (7956/18). *Council of the European Union* [online]. 2018 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/media/33736/syria-conclusions-7956_18.pdf

Rozhodnutie Rady 2011/273/SZBP z 9. mája 2011 o reštriktívnych opatreniach voči Sýrii. *EUR-Lex* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2011/273/oj>

COUNCIL DECISION 2011/782/CFSP of 1 December 2011 concerning restrictive measures against Syria and repealing Decision 2011/273/CFSP. *Official Journal of the European Union* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:319:0056:0070:EN:PDF>

Identical letters dated 5 July 2012 from the Secretary-General addressed to the President of the General Assembly and the President of the Security Council: Final communiqué of the Action Group for Syria. *UN* [online]. 2012 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SY_120630_Final%20Communique%20of%20the%20Action%20Group%20for%20Syria.pdf

Identical letters dated 13 December 2013 from the Secretary-General addressed to the President of the General Assembly and the President of the Security Council. *UN* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://undocs.org/A/68/663>

Závery Rady o Sýrii (15063/13). *Rada Európskej únie* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15063-2013-INIT/sk/pdf>

Závery Rady o Sýrii (13193/16). *Rada Európskej únie* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13193-2016-INIT/sk/pdf>

Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the high urgency of a political solution to the Syrian conflict. *EEAS* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/archives/ashton/media/www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/138610.pdf

Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the proposal to place Syria's chemical weapons under international control. *EEAS* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/archives/ashton/media/statements/docs/2013/130910_01_en.pdf

Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the publication of the report by the UN investigation mission on chemical weapons in Syria. *EEAS* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://eeas.europa.eu/archives/ashton/media/statements/docs/2013/130917_01.en.pdf

Vyhlasenie vysokej predstaviteľky v mene Európskej únie o Sýrii a situácii v Aleppe. *Európska rada* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/08/18/declaration-mogherini-on-syria-and-aleppo/>

Statement by the High Representative/Vice-President Federica Mogherini and Commissioner for Humanitarian Aid and Crisis Management Christos Stylianides on « an emergency humanitarian initiative for Aleppo ». European Commission [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_16_3270

Vyhlasenie vysokej predstaviteľky v mene EÚ o situácii v Aleppe. *Európska rada* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/12/09/hr-declaration-aleppo/>

Oficiálne stránky EÚ a OSN inštitúcií

European Commission's Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. *Reliefweb. OCHA Services*. [online]. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/organization/echo#organization-details>

Syria. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/where/middle-east/syria_en

PRINCIPLES AND GOOD PRACTICE OF HUMANITARIAN DONORSHIP: Objectives and definition of humanitarian action. *UN OCHA* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/EN-23-Principles-and-Good-Practice-of-Humanitarian-Donorship.pdf>

OCHA on Message: Humanitarian Principles. *UN OCHA* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf

RESPONSIBILITY TO PROTECT. *United Nations* [online]. [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>

Humanitarian aid. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/what/humanitarian-aid_en

EU Solidarity Fund. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/budget/explained/budg_system/flex/flex_en.cfm#top

INFORM Risk. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Risk>

INFORM Severity. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Severity>

Strategy. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/who/accountability/strategy_en

Legal framework. *DG ECHO*. Dostupné z https://ec.europa.eu/echo/who/about-echo/legal-framework_en

Fresh evidence of war crimes committed by all sides in Syrian conflict, probe finds. *UN News* [online]. 2020 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2020/07/1067761>

Chemical weapons attacks documented by IICISyria. *OHCHR* [online]. 2018 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/SiteCollectionImages/Bodies/HRCouncil/IICISyria/COISyria_ChemicalWeapons.jpg

Syrian Arab Republic. *UN OCHA* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.unocha.org/syria>

Countries and regions: Syria. *European Commission* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/syria/>

Sýria: Reakcia Rady na krízu. *Európska rada. Rada Európskej únie* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/syria/>

Syria crisis: ECHO factsheet. *Reliefweb, UN OCHA* [online]. 2013 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/syria_en_16.pdf

SECURITY COUNCIL 7822ND MEETING (AM): Addressing Dire Humanitarian Situation in Syrian City of Aleppo, Security Council Remains Stalled on Draft Resolution to Facilitate Ceasefire, Humanitarian Access. *United Nations* [online]. 2016 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.un.org/press/en/2016/sc12605.doc.htm>

Články a internetové odkazy

7 princípov. *Slovenský Červený kríž*. [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://redcross.sk/7-principov/>

Medzinárodné humanitárne právo. *Slovenský Červený kríž* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://redcross.sk/medzinarodne-humanitarne-pravo/>, https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf

ADVISORY SERVICE ON INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW: What is International Humanitarian Law? *IFRC* [online]. [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf

Fundamental principles of IHL. *ICRC* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://casebook.icrc.org/glossary/fundamental-principles-ihl>

Mezinárodní humanitární právo. *Český červený kříž* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: https://www.cervenyriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/MANUAL/MHP_prezentace.pdf

Humanitarian Diplomacy Policy. *IFRC* [online]. [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: https://www.ifrc.org/Global/Governance/Policies/Humanitarian_Diplomacy_Policy.pdf

IFRC and Humanitarian Diplomacy: Address by Bekele Geleta, Secretary General, at the Moscow Diplomatic Academy, in Moscow. *IFRC* [online]. 2009 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: <https://www.ifrc.org/en/news-and-media/opinions-and-positions/speeches/2009/ifrc-and-humanitarian-diplomacy/>

GHD: 24 Principles and Good Practice of Humanitarian Donorship. Dostupné z <https://www.ghdinitiative.org/ghd/gns/principles-good-practice-of-ghd/principles-good-practice-ghd.html>

Siege Watch: Syria [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://siegewatch.org/>

Nearly 585,000 people have been killed since the beginning of the Syrian Revolution. *Syrian Observatory for Human Rights* [online]. 2020 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.syriahr.com/en/152189/>

PAWLAK, Justyna a David BRUNNSTROM. EU imposes sanctions on Syria's Assad. *Reuters* [online]. 2011 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-syria-idUSLDE73N02P20110523>

VOGEL, Toby. EU calls for Assad resignation. *Politico* [online]. 2011 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/eu-calls-for-assad-resignation/>

Syria chemical attack: What we know. *BBC News* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-23927399>

Framework for Elimination of Syrian Chemical Weapons. *U.S. Department of State* [online]. Washington, 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/09/214247.htm>

AL-MAGHAFI, Nawal. How chemical weapons have helped bring Assad close to victory. *BBC News* [online]. 2018 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-45586903>

BASSAM, Laila, Angus MCDOWALL a Stephanie NEBEHAY. Battle of Aleppo ends after years of bloodshed with rebel withdrawal. *Reuters* [online]. 2013 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-idUSKBN1420H5>

EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian crisis. *European Commission* [online]. [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/trustfund-syria-region/our-mission_en